



מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות

מיפוי מערך התמיכה הרגשי-רווחתי בקרב מוסדות חינוך המשתתפים בתוכניות קרן ידידות טורונטו

תמי ברוש, רונה פירו, הילה שפיצר

- מרץ 2020 -

תוכן עניינים

3	תקציר מנהלים
8	שיטה
13	ממצאים
13	תשומות ומשאבים : בעלי תפקידים
13	היועצ/ת החינוכי/ת
16	הפסיכולוגי/ת החינוכי/ת
19	בעלי תפקידים נוספים
20	גורמים עמם מצוי המוסד בקשר
21	תשומות ומשאבים : פעילויות
21	הכשרות והשתלמויות
23	תוכניות
25	איתור והתערבות
25	איתור תלמידים במצוקה
26	תפקיד הצוות באיתור ומעקב המשך טיפול
29	קשר עם ההורים
31	אתגרים
31	אתגרים במתן מענה לתלמידים
32	אתגרים מול ההורים
34	חסמים וחסרים
37	הבדלים בין אוכלוסיות
37	הבדלים מגדריים : מוסדות חינוך לבנים ולבנות
37	הכרת משרד החינוך
38	מדד טיפוח
39	הבדלים נוספים
40	סיכום
45	רשימה ביבליוגרפית
47	נספח א' – שאלון המנהלים

תקציר מנהלים

מבוא

- במטרה לספק תמונת מצב עדכנית אודות התמיכה הרגשית והמעטפת הקיימת לרווחת התלמידים במוסדות חינוך בהם מופעלות תכניות קרן ידידות טורונטו, ערך מכון סאלד מחקר בקרב מנהלי מוסדות חינוך אשר לוקחים חלק בפרויקטים השונים אותם מפעילה הקרן.
- במסגרת המחקר מילאו מנהלי המוסדות שאלונים שעסקו בתשומות ובמשאבים העומדים לרשותם, בתהליך האיתור והטיפול בתלמידים במצוקה, ובאתגרים ובחסמים בתחום.

שיטה

- במהלך אוקטובר-נובמבר 2020 נשלחו שאלונים ל-417 מנהלים, 88 (21%) מתוכם השיבו.
- כשלושה רבעים מהמנהלים שהשיבו מנהלים מוסדות לגילאי היסודי ו-24% מנהלים מוסדות חינוך לנוער. מחצית מן המנהלים מנהלים מוסדות לחינוך בנים ומחציתם מוסדות לבנות.
- מבחינת רשת חינוך, כ-50% מהמנהלים היו מרשת החינוך העצמאי, והיתר מרשתות נוספות. בהתאמה, באשר להכרת משרד החינוך, 60% מהמנהלים היו ממוסדות מוכרים שאינם רשמיים (מוכש"ר), ו-23% ממוסדות רשמיים.
- מבחינת מדד הטיפול הבית-ספרי של משרד החינוך, כ-60% מהמנהלים היו ממוסדות בעלי מדד טיפוח בינוני
- (4-7), כ-20% ממוסדות היו בעלי מדד גבוה (8-10) וכ-10% ממוסדות היו בעלי מדד נמוך (1-3) (ביתר המקרים המדד אינו ידוע).
- ממצאי השאלון נותחו ובוצעו מבחנים סטטיסטיים להשוואה בין מוסדות על פי מגדר, הכרת משרד החינוך ומדד הטיפול הבית-ספרי.
- מגבלות המחקר העיקריות נובעות מכך שמנהלים מרשתות מסוימות נמנעו ממילוי השאלון באופן שיוצר הטיה אפשרית בתשובות שהתקבלו וכן מכך שהנתונים נאספו במהלך תקופת מגפת הקורונה.

תשומות ומשאבים: בעלי תפקידים

- ב-85% מהמוסדות פועלים יועצים חינוכיים וב-64% פועלים פסיכולוגים חינוכיים.
- ב-55% מהמוסדות בעלי תפקידים נוספים (בעיקר המנהל עצמו או רכזת שילוב) מבצעים חלק ממשמיותיהם של היועץ והפסיכולוג בתחום הרגשי-רווחתי.
- אחוז המשרה הממוצע של יועץ חינוכי במוסד הוא 55%, כשבמוסדות קטנים (250 תלמידים ומטה) אחוז המשרה הממוצע הוא 48% ובמוסדות גדולים (מעל 250 תלמידים) - 64%.
- כל יועץ מקדיש בממוצע כ-55% מזמנו למילוי צרכים פרטניים של תלמידים: ייעוץ פרטני לתלמידים והורים, תיאום עבודה עם גורמים נוספים, מילוי טפסים והשתתפות בוועדות. כ-30% מזמנו מוקדש לטיפול בצרכים מערכתיים של המוסד: ייעוץ פרטני לצוות וריכוז תכניות מיוחדות. את יתר הזמן מקדיש היועץ להעברת שיעורי כישורי חיים ולצרכים מגוונים אחרים.
- הפסיכולוג החינוכי נמצא במוסד בממוצע 5 שעות בשבוע. במוסדות קטנים (המונים 250 תלמידים ומטה) הפסיכולוג נוכח בממוצע 3.75 שעות בשבוע כל מוסד ובמוסדות גדולים (בהם לומדים מעל 250 תלמידים) - 5.9 שעות. עיקר עבודת הפסיכולוג מוקדשת להערכות ואבחונים פסיכולוגיים, השתתפות בוועדות השמה ושילוב, וייעוץ והדרכה של הצוות.
- בנוסף, 77% מהמנהלים דיווחו כי התקיימו במוסדות הכשרות והשתלמויות למורים בתחום הרגשי-רווחתי בשנתיים האחרונות (התשע"ט, התש"פ). רוב ההכשרות עסקו בתכנים של מוגנות, נוער בסיכון ומניעת נשירה, ורובן ההכשרות הועברו למורים על ידי היועץ או הפסיכולוג הבית-ספרי, נציגי קרן ידידות טורונטו או מרצים חיצוניים.
- לדעת המנהלים, עדיין חסרים כיום לצוותים החינוכיים חסרים כלים וידע נוספים בתחום, בעיקר בכל הקשור להתמודדות עם קשיים רגשיים של תלמידים, זיהוי סימני מצוקה ומצבי סיכון וקידום התנהגות חברתית.

איתור והתערבות

- המנהלים סבורים שהקשיים הנפוצים ביותר עמם מתמודדים תלמידים במוסדותיהם הם מצב סוציאקונומי נמוך, היעדר סמכות הורית ופער לימודי ניכר.
- בממוצע, המנהלים מעריכים כי מדי שנה 11% מהתלמידים מזוהים כסובלים במצוקה רגשית או מצויים בסיכון. רק לכמחצית מהם מצליח לספק המוסד את המענה והליווי הנדרשים, כשבמוסדות לבנות ניתן מענה לכ-66% מהתלמידות במצוקה, ובמוסדות לבנים – לכ-40% מהתלמידים במצוקה.
- שלושה רבעים מהמנהלים דיווחו כי במוסדות החינוך מתקיימות פעולות יזומות לאיתור תלמידים הזקוקים למענה רגשי. פעולות אלו כוללות בעיקר מיפוי אקטיבי באמצעות מילוי דוחות ודיונים בישיבות צוות.
- הכלים הזמינים ביותר העומדים לרשות הצוות לצורך איתור תלמידים במצוקה הם התייעצות עם המנהל ועם היועץ החינוכי. עם זאת, המנהלים העידו על צורך בשיפור המיומנות של הצוותים בזיהוי מצוקות רגשיות ומצבי סיכון, כשאת מיומנויות המחנכים דירגו בציון ממוצע בינוני, ואת מיומנות המורים בציון בינוני-נמוך בלבד.
- ברוב המקרים בהם מופנה תלמיד לטיפול לאחר זיהוי מצוקה, מתבצע מעקב אחר קבלת הטיפול על ידי צוות המוסד, כשהמעקב מבוצע על ידי היועץ, המנהל עצמו או מחנך הכיתה.
- בנוסף, ב-43% מהמוסדות מתקיימות פעילויות בנושא הרגשי-רווחתי עם ההורים. בניסיון לספק מענה לקושי הקיים, סמכות הורית היא הנושא הנפוץ ביותר של פעילויות אלו, ולאחריו תכנים הקשורים לגיל ההתבגרות ולקשר ותקשורת בין הורים וילדים.

חסמים וחסרים

- רובם המוחלט של המנהלים מייחסים חשיבות רבה לנושא הרגשי-רווחתי ומקדישים לו מזמנם באופן אישי מדי שבוע.
- יחד עם זאת, רוב המנהלים סבורים כי המענה הניתן כיום במוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי אינו משביע רצון, ו-84% מהם דיווחו על מחסור בשעות ייעוץ במוסד.
- לו היו מקבלים שעות ייעוץ נוספות, המנהלים היו מנצלים אותן בעיקר לצורכי ייעוץ פרטני: להורים, לתלמידים ולמורים. בנוסף ציינו המנהלים כי במוסדותיהם מורגש כיום מחסור במשאבים הדרושים לסבסוד טיפולים רגשיים ואבחונים לתלמידים, כמו גם הכשרות לצוות והדרכות הורים.

הבדלים בין אוכלוסיות

- ב-85% מסך כל המוסדות פועלים יועצים חינוכיים, כשיש הבדלים בין פעילותם במוסדות החינוכיים לבנות ולבנים: הם מצויים ב-95% מהמוסדות לבנות, לעומת ב-76% מהמוסדות החינוכיים לבנים. באשר לפסיכולוגים, הפועלים ב-64% מהמוסדות, נצפתה מגמה הפוכה – כשהם מצויים ב-71% מהמוסדות לבנים אך רק ב-48% מהמוסדות לבנות.
- במוסדות בעלי הכרה רשמית של משרד החינוך פועלים יותר יועצים ופסיכולוגים חינוכיים מאשר במוסדות אחרים. רק ב-50% ממוסדות הפטור פועלים יועצים חינוכיים, ונראה כי במוסדות אלו בעלי תפקידים אחרים במוסד (בעיקר המנהל עצמו או רכזת השילוב) נוטים למלא חלק מתפקידי היועץ והפסיכולוג מעט יותר מאשר במוסדות אחרים. בנוסף, רק ב-57% מהמוסדות המוכרים שאינם רשמיים פועלים פסיכולוגים חינוכיים.

סיכום

- על אף שברוב המוסדות פועלים יועצים חינוכיים, מרבית המנהלים דיווחו על מחסור בשעות ייעוץ במוסד, באופן המעיד על צורך קיים בהרחבת התקנים ואחוזי המשרה של היועצים.
- פסיכולוגים פועלים בכשני שלישים מהמוסדות, כשהם מצויים יותר במוסדות לבנים מאשר במוסדות לבנות.
- קיימים פערים נוספים בין אוכלוסיות באשר לפעילותם של יועצים ופסיכולוגים חינוכיים במוסדות החינוך: ביותר ממוסדות בעלי הכרה רשמית פועלים יועצים ופסיכולוגים בהשוואה למוסדות אחרים.
- להערכת המנהלים, רק כמחצית מן התלמידים המצויים במצוקה וזקוקים למענה רגשי-רווחתי מקבלים אותו. מצב זה חמור יותר במוסדות לבנים מאשר במוסדות לבנות, יתכן ובשל המחסור ביועצים חינוכיים במוסדות לבנים וכן בשל גורמים חברתיים רחבים יותר.
- במרבית המוסדות מתקיימות פעולות יזומות לאיתור תלמידים במצוקה, אך המנהלים מעידים כי לצוות חסרים כלים ומיומנויות הנדרשים לצורך זיהוי ואבחון קשיים ומתן מענה רגשי לתלמידים.
- רוב המנהלים הצביעו על מחסור משמעותי במשאבים לסבסוד טיפולים רגשיים ואבחונים לתלמידים, וכן במחסור בהכשרות בתחום הרגשי-רווחתי לצוות החינוכי ומחסור בהדרכות הורים.
- רוב המנהלים העידו כי התחום הרגשי-רווחתי הוא בעל חשיבות גבוהה בעיניהם, ורובם, על פי דיווחיהם, מקדישים שעות ניהול רבות לטיפול אישי בנושא.
- מומלץ להעמיק את ממצאי המחקר באמצעות השלמת מידע מאוכלוסיות המנהלים שלא השיבו על השאלון וכן באמצעות עריכת ראיונות עם מספר מצומצם של מנהלים להעלאת תובנות באשר לממצאים שהתקבלו.



מבוא

קרן ידידות טורונטו פועלת לצמצום פערים בקרב אוכלוסיות מהפריפריה החברתית בישראל. אחת ממטרות הקרן הנגזרות מכך היא קידום רווחה רגשית בקרב תלמידים בגילאי בית הספר, ועל כן מפעילה הקרן מגוון תוכניות שנועדו לספק מענה על צרכים שונים בתחום הרגשי-רווחתי.

במטרה לקבל תמונת מצב עדכנית ומלאה אודות התמיכה הרגשית והמעטפת הקיימת לרווחת התלמידים במוסדות חינוך בהם מופעלות תוכניות הקרן, וללמוד על הפערים הקיימים בשטח כיום, פנתה הקרן למכון סאלד בבקשה לבצע מחקר מיפוי. במסגרת המחקר, אשר בוצע בחודשים אוקטובר-נובמבר 2020, נשלחו שאלונים מקוונים למנהלי המוסדות. השאלונים נועדו לאסוף מידע אודות התשומות והמשאבים הקיימים בתחום, אודות האתגרים והקשיים הייחודיים עמם מתמודדים המוסדות וכן אודות תפיסות המנהלים עצמם בנושא.

ממצאי מחקר המיפוי מוצגים בדוח להלן. תחילה מוצגת השיטה בה נאסף ונותח המידע מן השאלון, לאחר מכן מוצגים הממצאים: התשומות והמשאבים העומדים לרשות המנהלים, הכוללים את כוח האדם המקצועי ואת הפעילויות המתקיימות בשטחם; איתור תלמידים במצוקה וההתערבויות הננקטות; האתגרים במתן מענה מותאם; החסמים והחסרים הקיימים כיום. לבסוף, מובאים דיון מסכם והמלצות להמשך.



שיטה

אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר המקורית כללה 417 מנהלי מוסדות החינוך אשר לוקחים חלק בפרויקטים השונים אותם מפעילה עמותת ידידות טורונטו: אל הנפש, סביבה בטוחה, תעודה ומרחבים.

אוכלוסיית המדגם

שאלון מקוון הועבר לכל אותם מנהלי מוסדות החינוך בחודשים אוקטובר-נובמבר 2020. תחילה, נשלחו בקשה ותזכורת למילוי השאלון בדואר האלקטרוני. 60 מנהלים השיבו על השאלון באופן זה. בהמשך, נערכו תזכורות טלפוניות למילוי ו-28 מנהלים נוספים השיבו על השאלון¹.

בסה"כ השיבו על השאלון 88 מנהלי מוסדות החינוך. במדגם נשמר איזון מגדרי, כשמחצית מהמנהלים היו ממוסדות לחינוך בנים ומחציתם ממוסדות לחינוך בנות. כ-90% מהמוסדות לבנים, ו-60% מהמוסדות לבנות היו מוסדות לגילאי בית הספר היסודי, והיתר מוסדות לגילאי נוער. במחקר השתתפו בעיקר מוסדות לגילאי היסודי, כששלושה רבעים מהמשיבים היו מנהלים של מוסדות חינוך לילדים בגילאי היסודי.

מוסדות החינוך החרדיים כוללים כמה סוגים: מוסדות מוכרים, מוסדות מוכרים שאינם רשמיים ומוסדות פטור. הבדלים אלו באים לידי ביטוי במחויבות ללימודים הכלליים ובתקצוב המדינה, כאשר במוסדות מוכרים שאינם רשמיים התקצוב הוא בין 75-100% בעוד במוסדות פטור התקצוב הוא כ-55%. רוב המוסדות המוכרים שאינם רשמיים שייכים למרכז החינוך העצמאי או למרכז מעיין החינוך התורני. חינוך הבנים הוא לרוב בתלמודי תורה, ישיבות קטנות וגדולות שחלקם מוסדות פטור וחלקם מוסדות מוכרים שאינם רשמיים. חינוך הבנות בבתי הספר היסודיים ובסמינרים לרוב הם בתי ספר מוכרים שאינם רשמיים (אבוחצירה ובארט, 2018).

בתי הספר היסודיים השייכים לרשתות החינוך הגדולות (מרכז החינוך העצמאי ומעיין החינוך התורני) מקבלים מהמדינה מימון ככל בתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים והם מחויבים בלימודי ליבה. בתי ספר יסודיים אחרים שהם מוסדות מוכרים שאינם רשמיים שייכים לעמותות וחסידיות ומקבלים 75% מהמימון הניתן לבתי ספר במערכת החינוך הרשמי. גם הם מחויבים ללימודי ליבה. בתי ספר יסודיים במעמד פטור מתנהלים בפיקוח חלקי של משרד החינוך ותקציבם 55% מהמימון למוסדות החינוך הרשמיים. הם מחויבים ללימודי יסוד של כמה מקצועות חול כגון חשבון ומדעים (אבוחצירה ובארט, 2018).

¹ התזכורות הטלפוניות בוצעו באופן שנועד להביא למדגם מאוזן ככל הניתן בפרמטרים השונים. עם זאת, בשל ההנחיה שקיבלו מנהלי רשתות ופרויקטים שונים שלא להשיב על השאלון, הוגבלה האפשרות להגיע למדגם מאוזן.

במחקר הנוכחי מעל למחצית מהמשיבים היו מנהלים מרשת החינוך העצמאי, ובהתאמה, כ-60% מהמנהלים היו מבית ספר המוכרים על ידי משרד החינוך אך אינם רשמיים (מוכש"ר). פילוח המנהלים המלא מוצג בלוח 2.

מספר התלמידים בכל מוסד נע בין 60 ל-1300, וממוצע התלמידים במוסדות החינוך היה 365. במרבית המוסדות מספר הכיתות בכל מוסד נע בין 6-20, למעט במוסדות בהם לומדים תלמידים בגילאי כיתות ז'-ט', בהם מספר הכיתות הממוצע היה נמוך יותר.

מבחינת מדד הטיפול הבית-ספרי של משרד החינוך, אשר מורכב מכמה רכיבים – השכלת הורי התלמידים, רמת ההכנסה לנפש במשפחת התלמיד, פריפריאליות בית הספר ושילוב הגירה וארץ מוצא², רוב המוסדות הם ממדדי הביניים 4-7. מאפייני מוסדות החינוך מוצגים בלוחות 1-4.

לוח 1: פילוח בתי הספר באחוזים על פי מגדר וקטגוריות גיל (n=88)

ס"ה"כ	הכול/לא הוגדר	בנים		ילדים (בית ספר יסודי)
		בנות	בנים	
67 (76%)	4 (4.5%)	25 (28.4%)	38 (43.2%)	
21 (24%)	1 (1.1%)	16 (18.2%)	4 (4.5%)	נוער
88 (100%)	5 (6%)	41 (47%)	42 (48%)	ס"ה"כ

לוח 2: פילוח בתי הספר באחוזים על פי רשת החינוך (n=88)

בני יוסף	החינוך העצמאי	חב"ד	חמ"ד	חרדי ממלכתי	מרכז בית יעקב	אחר
16 (18%)	47 (53%)	13 (15%)	4 (4.5%)	3 (3.4%)	3 (3.4%)	2 (2.3%)

לוח 3: פילוח בתי הספר באחוזים על פי הכרת משרד החינוך (n=88)

מוכר שאינו רשמי	רשמי	חרדי ממלכתי	פטור	תרבותי-ייחודי	חמ"ד
53 (60%)	20 (23%)	1 (1%)	10 (11%)	3 (3.4%)	1 (1%)

לוח 4: פילוח בתי הספר באחוזים על פי מדד הטיפול של משרד החינוך (n=88)

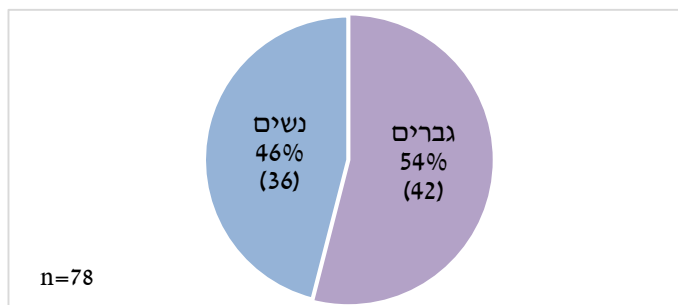
1-3	4-5	6-7	8-10	לא ידוע
10 (11%)	29 (33%)	21 (24%)	17 (19%)	11 (13%)

מתוך: <https://mosdot.education.gov.il/content/school/school-info>.



באשר למאפייני הרקע המנהלים עצמם, רוב המנהלים היו בטווח הגילים שבין 36 ל-54, וכשליש מהם היו בעלי ותק של 11-20 שנות ניהול וותק דומה בהוראה. מאפייני המנהלים מוצגים בתרשימים 1-2 ולוח 5.

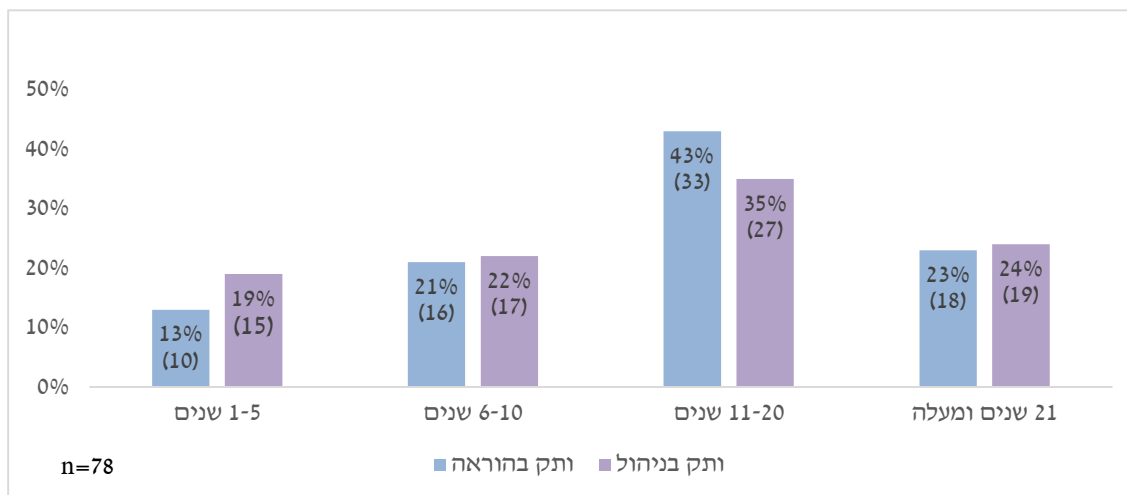
תרשים 1: פילוח המנהלים באחוזים על פי מגדר



לוח 5: פילוח המנהלים באחוזים על פי גיל (n=78)

35 ומטה	36-50	51-64	65 ומעלה
3 (4%)	38 (49%)	31 (40%)	6 (8%)

תרשים 2: פילוח המנהלים באחוזים על פי שנות ותק בהוראה וניהול



כלי המחקר

השאלון המקוון שהועבר למנהלים חובר לצורך מחקר זה.

לצורך חיבור השאלון, בשלב ראשון נערכה קבוצת מיקוד עם שלוש מנהלות תוכניות מקרן ידידות טורונטו. קבוצת המיקוד נועדה להעמיק את היכרות החוקרות עם תחום המחקר ולהצביע על מוקדי העניין שבמרכזו.

קבוצת המיקוד, שנערכה בחודש יוני 2020, התנהלה על פי פרוטוקול ראיון חצי מובנה. במהלכה נשאלו שאלות העוסקות בבתי הספר ובעלי התפקידים שנועדו לתת מענה לצרכים רגשיים-רווחתיים במסגרתם, בתוכניות המופעלות על ידי הקרן, במערכת היחסים שבין בתי הספר לקרן, בהצלחות, אתגרים ייחודיים וכן נקודות עיוורון (blind spots) עליהן על המחקר לספק מענה.

בנוסף, השאלון התבסס על הספרות הקיימת בתחום (ראו רשימה ביבליוגרפית), ועל הגדרת תפקיד היועץ החינוכי והפסיכולוג החינוכי באתר משרד החינוך³. מספר פריטים מהשאלון נלקחו מתוך המקורות הבאים:

- מיפוי דרכי פעולה לקידום התלמידים המתקשים בבתי הספר היסודיים של רשת 'מעין החינוך התורני' (בן רבי, רותם וקונסטנטינוב, 2014)
- טיפול הרשויות בנוער חרדי בסיכון ובסכנת נשירה ממערכת החינוך (וייסבלאי, 2019)
- דפוסי אינטראקציה בין יועצות חינוכיות ופסיכולוגים חינוכיים - קשר למאפיינים אישיים, ארגוניים ואישיותיים (צור מגיד, 2002).

השאלון שחובר לבסוף הוא שאלון כמותי אשר כלל ברובו שאלות סגורות לצד מספר שאלות פתוחות קצרות. מרבית השאלות הסגורות נעות על סקאלה שבין 1 (כלל לא מסכים) ל-5 (מסכים במידה רבה).

השאלון כלל התייחסות למספר נושאים:

- מידע על המוסד החינוכי
- קשר עם גורמי טיפול ויועץ: היועצת החינוכית; הפסיכולוגית החינוכית; בעלי תפקידים נוספים המבצעים חלק ממשומות התמיכה הרגשית-רווחתית בפועל
- הכשרות הניתנות במוסד בתחום הרגשי-רווחתי
- תוכניות בתחום הרגשי-רווחתי המופעלות במוסד על ידי גורמים חיצוניים
- איתור תלמידים במצוקה: סוג הקשיים עמם מתמודדים התלמידים; מיומנות והכלים העומדים לרשות הצוות בזיהוי מצוקה; מעקב אחר תלמידים במצוקה וליווי הצוות המטפל
- אתגרים במתן מענה לתלמידים
- קשר עם ההורים: קיום פעילויות ושיחות עם ההורים ואתגרים בעבודה מול ההורים בתחום

³היועץ החינוכי: <https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/gapim/yeutz/YeutzChinuchi.htm>
הפסיכולוג החינוכי: <https://cms.education.gov.il/educationcms/applications/mankal/etsmedorim/3/3-7/horaotkeva/k-2010-8a-3-7-61.htm>



- התייחסות מסכמת ומבט לעתיד: כמות השעות המוקדשת על ידי המנהלים לנושא וחשיבותו בעיניהם; תחומים בהם קיים מחסור כיום והאופן בו היו מנצלים שעות ייעוץ נוספות
- פרטי רקע דמוגרפיים של המנהלים.

עיבוד וניתוח הנתונים:

כל הממצאים הכמותיים נותחו באמצעות תוכנת SPSS בשימוש בפרוצדורות סטנדרטיות של סטטיסטיקה תיאורית ומבחנים סטטיסטיים לבחינת הבדלים בין אוכלוסיות.

על שאלות נבחרות נערכו מבחנים לבחינת מובהקות ההבדלים בין מוסדות חינוך לבנים ולבנות באמצעות מבחן t-test. כמו כן בוצעו השוואות בין תשובותיהם של מנהלי המוסדות השונים על בסיס הכרת משרד החינוך וכן על בסיס מדד הטיפוח, באמצעות מבחן א-פרמטרי מסוג χ^2 . בנוסף בוצעו השוואות וחיתוכים בין תשובות לשאלות שונות, באמצעות שימוש במבחנים המתאימים.

השאלות הפתוחות בשאלונים עברו ניתוח קטגוריאלי, ותוצאותיהן מוצגות באחוזים, לצד שילוב דוגמאות בולטות מן הכתוב.

מגבלות הניתוח

חשוב לציין מספר גורמים שהשפיעו על אפשרויות הניתוח ותוצאותיו:

1. הפסקת המענה על ידי מנהלים מרשתות ו/או פרויקטים שונים באמצע איסוף המידע הקשתה על הגעה למדגם מאוזן מבחינת מידת ייצוגו את המוסדות עמם פועלת הקרן.
2. עבור חלק מההשוואות הרצויות, מספרם המועט של המוסדות המיוצגים במדגם (למשל מסוג מסוים של רשת חינוך או הכרה של משרד החינוך) מקשה על עריכת השוואות תקפות ומציאת הבדלים מובהקים.
3. ממידע שהתקבל על ידינו בעת עריכת התזכורות הטלפוניות עלה כי יתכן ומספר לא ידוע של שאלונים מולא בפועל על ידי יועצות חינוכיות ולא על ידי המנהלים. על כן, לאורך קריאת הדוח יש לקחת בחשבון כי התשובות אינן מייצגות בהכרח את עמדות המנהלים בלבד.
4. מילוי השאלונים נערך במהלך תקופת הקורונה, בסתיו 2020, ובשל כך יתכן וחלק מהתשובות שהתקבלו מייצגות תקופה זו ולא משקפות את המציאות בתקופות שגרה.

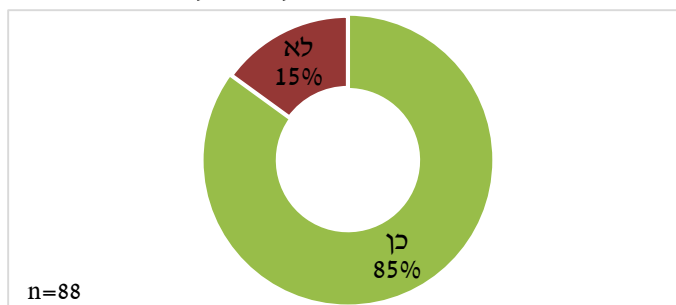
ממצאים

תשומות ומשאבים: בעלי תפקידים

היועצ/ת החינוכי/ת

ב-75 מתוך 88 (85%) מהמוסדות פועלים יועצים חינוכיים. ב-8 מתוך אותם 75 מוסדות פועלים שני יועצים ובשאר – יועץ אחד.

תרשים 3: אחוז המוסדות בהם פועלים יועצ/ים חינוכי/ים

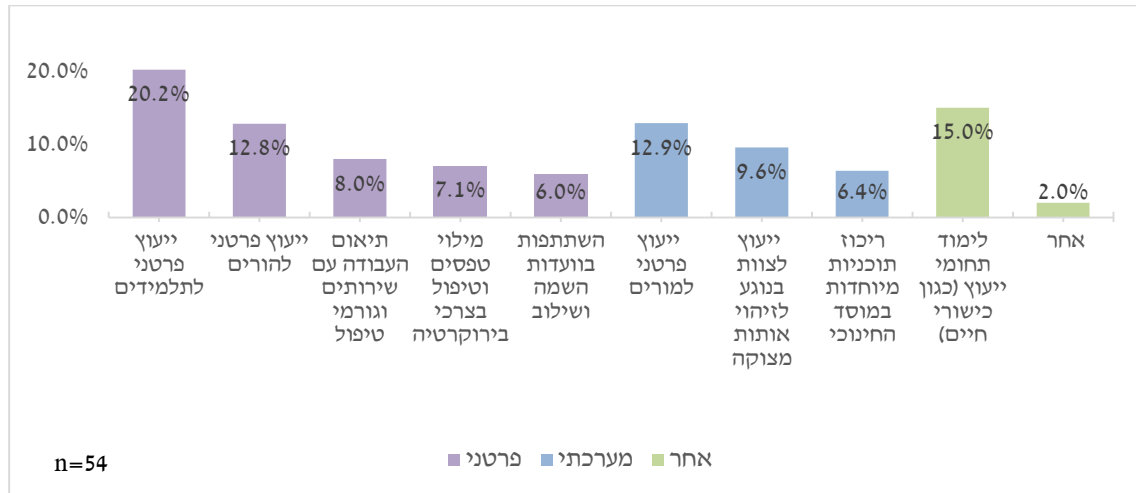


בחתך מגדרי, ב-64% מהמקרים מדובר ביועצות, וב-36% מהמקרים אלו יועצים. במרבית המקרים מגדר היועץ תואם את מגדר המוסד – למעט 6 יועצות המועסקות במוסדות חינוכיים לבנים ויועץ אחד המועסק במוסד חינוכי לבנות.

אחוז המשרה הממוצע בו הועסקו היועצים היה 55% (ס.ת. 29.6%), ורק ב-15% מהמקרים היועץ הועסק ב-100% משרה. במוסדות קטנים, בהם לומדים 250 תלמידים או פחות, אחוז המשרה הממוצע של יועץ היה 48%, בעוד במוסדות גדולים, בהם לומדים למעלה מ-250 תלמידים, אחוז המשרה הממוצע היה 64%. מתוך משרת היועצ/ת, בממוצע – 12.3 שעות שבועיות מוקדשות לייעוץ ו-2.6 להוראת מקצוע בכיתות (לא כולל כישורי חיים). אחוז השעות השבועיות המוקדש על ידי היועץ לתחומים ספציפיים, על פי אומדן המנהלים אשר השיבו על השאלון⁴, מוצגת בתרשים 4.

⁴המנהלים השיבו על שאלה שעסקה במספר השעות השבועיות המוקדש על ידי היועץ לתחומים הספציפיים ומספר זה הומר לאחוזים. מהניתוח הוצאו 15 מנהלים שסכום השעות שצינו עלה על 50 שעות שבועיות.

תרשים 4: אחוז השעות השבועיות הממוצע אותן מקדיש היועץ לתחומים שונים

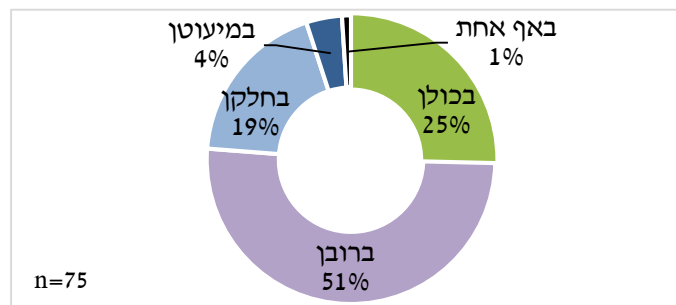


מהתרשים עולה כי בממוצע, על פי אומדן המנהלים, 54% מהשעות השבועיות מוקדשות על ידי היועץ למילוי צרכים פרטניים של תלמידים: ייעוץ פרטני לתלמידים והורים, תיאום עבודה עם גורמים נוספים, מילוי טפסים והשתתפות בוועדות. זאת בזמן שכ-29% מזמנו מוקדש לטיפול בצרכים ארגוניים/מערכתיים של המוסד: ייעוץ פרטני למורים ולציוות וריכוז תכניות מיוחדות. 17% נוספים מוקדשים בממוצע מדי שבוע לנושאים אחרים, בעיקר לימודי תחומי יעוץ. מבין המשיבים הבודדים אשר בחרו באפשרות 'אחר' שלושה ציינו כי ישנן שעות המוקדשות להתייעצות עם המנהל/ת.

בסה"כ נראה כי רוב התשומות של היועץ מוקדשות לפעולות שמטרתן סיוע לתלמידים פרטניים. לצד זאת, היועץ מקדיש פרק זמן לא מבוטל, המהווה כמעט כשליש מזמנו במוסד, גם לפעולות שמטרתן השפעה על המרחב הבית ספרי ברמה מערכתית.

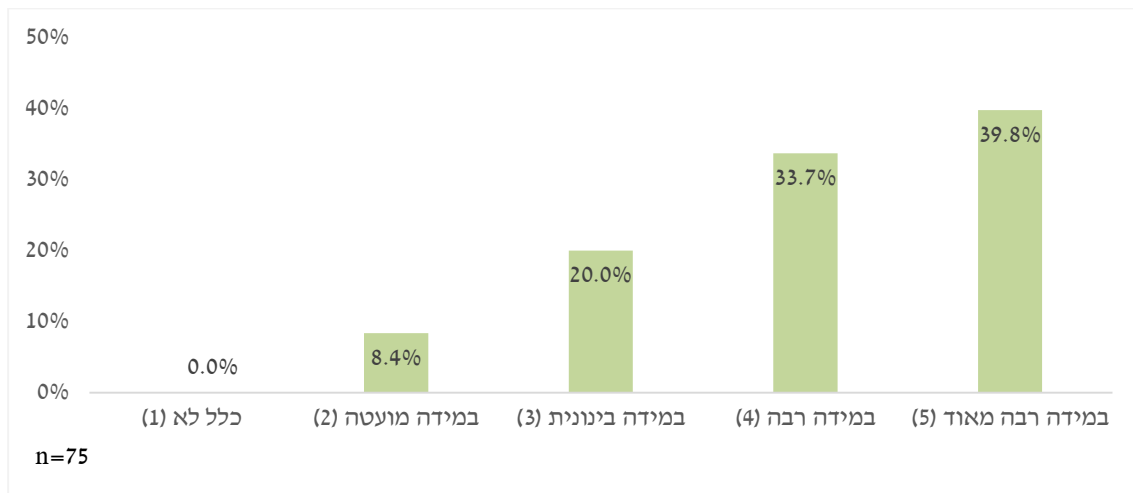
בנוסף נשאלו המנהלים בכמה מתוך כלל הישיבות המתקיימות במוסד משתתפים היועצים, וכן באיזו מידה הם מהווים חלק מהציוות המוביל במוסד החינוכי, על סקאלת הסכמה הנעה בין 1 ל-5. תשובותיהם מוצגות בתרשימים 5-6 להלן.

תרשים 5: נוכחות יועצים חינוכית/בישיבות צוות (באחוזים)





תרשים 6: תפיסת המנהלים את היועצים כחלק מהצוות המוביל במוסד (באחוזים)

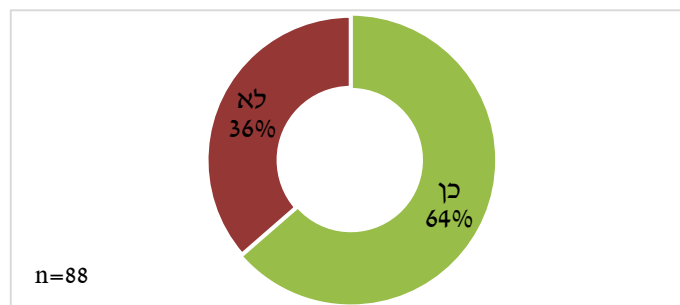


מנתונים אלו עולה כי היועצים נתפסים על ידי המנהלים כחלק אינטגרלי ומהותי מהצוות המוביל של המוסד, ובמרבית המקרים הם משתתפים ברוב הישיבות המתקיימות בין כתליו.

הפסיכולוגי/ת החינוכי/ת

מהנתונים עולה כי בעוד ב-94% מהמקרים קיים שפ"ח בעיר/מועצה/יישוב של המוסד החינוכי, רק ב-56 מתוך 88 (64%) מהמוסדות פועלים פסיכולוגיים חינוכיים.

תרשים 7: אחוז המוסדות בהם פועלים פסיכולוגים חינוכיים

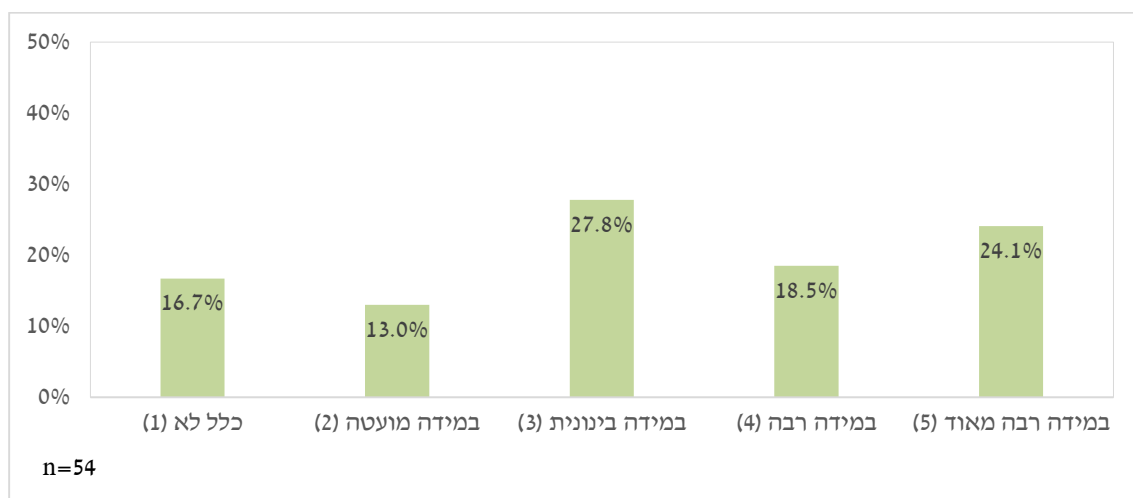


ב-80% מהמוסדות בהם פועלים פסיכולוגים חינוכיים גם יועצים חינוכיים.

באשר למגדר, 50% מהפסיכולוגים במוסדות הם גברים ו-50% נשים. ברוב המקרים קיימת התאמה בין מגדר הפסיכולוג למוסד, למעט 8 מקרים של פסיכולוגיות הפועלות במוסדות חינוכיים לבנים ו-5 מקרים של פסיכולוגים הפועלים במוסדות חינוכיים לבנות (אי התאמה גבוהה מעט יותר מאשר בקרב היועצים החינוכיים).

המנהלים נשאלו לגבי מידת ההתאמה בין הפסיכולוג החינוכי לבין רוח המוסד החינוכי. להלן התפלגות תשובותיהם:

תרשים 8: דירוג המנהלים את מידת ההתאמה בין הפסיכולוג לבין רוח המוסד (באחוזים)

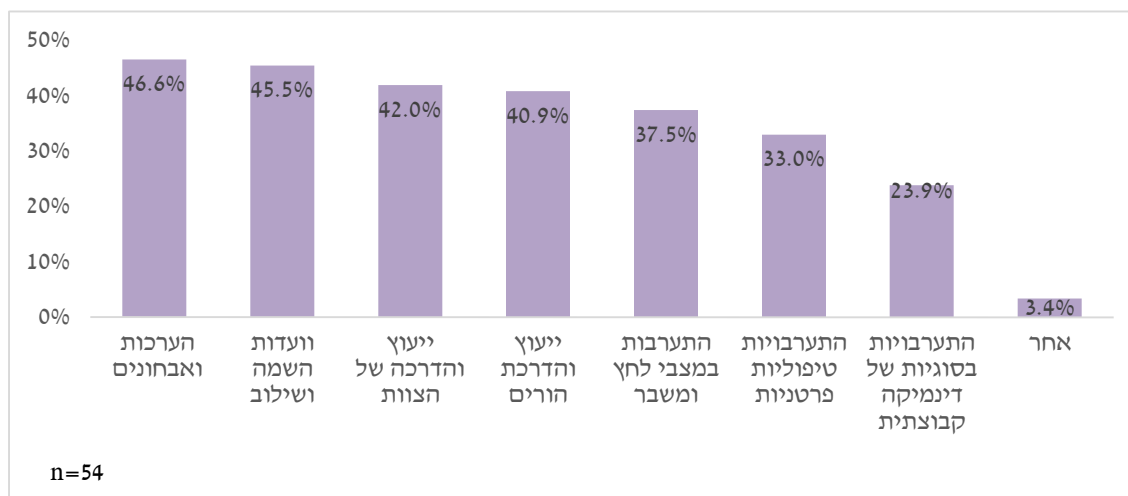


מהנתונים עולה כי בכ-30% מהמקרים ההתאמה לוקה בחסר, ורק בכ-40% התאמה זו היא לשביעות רצונם של המנהלים.



בממוצע, בכל מוסד חינוכי בו פועלת פסיכולוג/ית חינוכי/ת מוקדשות למוסד 5 שעות שבועיות. במוסדות קטנים, בהם לומדים 250 תלמידים או פחות פסיכולוג חינוכי מבקר במוסד בממוצע 3.75 שעות בשבוע, ובמוסדות גדולים, בהם לומדים למעלה מ-250 תלמידים, נוכח פסיכולוג בממוצע 5.9 שעות בשבוע. התחומים בהם עוסק הפסיכולוגי החינוכי בשעות אלו מוצגים בתרשים 9.

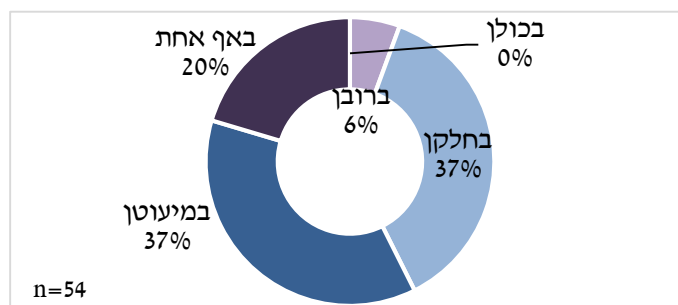
תרשים 9: תחומי העיסוק של הפסיכולוג החינוכי במוסד (מענה מרובה, באחוזים)



מהתרשים עולה כי התחומים בהם עוסקים הפסיכולוגים החינוכיים במידה הרבה ביותר הם הערכות ואבחונים פסיכולוגיים, התערבויות בוועדות השמה ווועדות שילוב וייעוץ והדרכה של הצוות החינוכיים. ניתן לראות כי בדומה ליועצים, גם הפסיכולוגים מקדישים את מירב משאבי הזמן שלהם לטיפול של בתלמידים פרטניים, אך במקביל מקדישים זמן לא מבוטל לצורך מערכתי לייעוץ והדרכה של הצוות.

המנהלים נשאלו בכמה מתוך כלל הישיבות המתקיימות במוסד משתתפים הפסיכולוגים, תשובותיהם מוצגות בתרשים 10, ממנו עולה כי הפסיכולוגים החינוכיים ממעטים להשתתף בישיבות צוות.

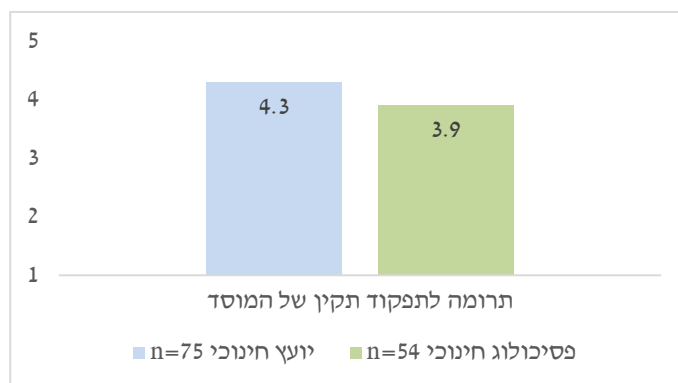
תרשים 10: נוכחות פסיכולוג חינוכי בישיבות צוות (באחוזים)



את שיתוף הפעולה בינם לבין הפסיכולוגים החינוכיים דירגו המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה, 3.8 מתוך 5 (ס.ת. 1.13) בלבד.

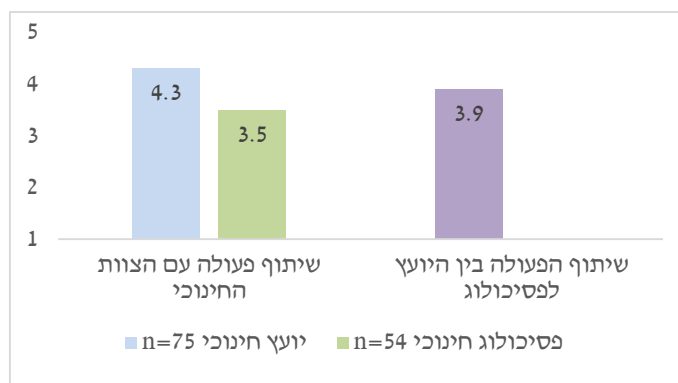
המנהלים נשאלו שאלה זהה לגבי מידת התרומה של שני בעלי התפקידים, היועץ והפסיכולוג החינוכי, לתפקוד תקין של המוסד החינוכי. התשובות לשאלה על תרומתם נעה על סקאלה שבין 1 (כלל לא) ל-5 (במידה רבה מאוד).

תרשים 11: תרומת הפסיכולוג והיועץ לתפקוד המוסד על פי הערכת המנהלים (בממוצע)



כמו כן נשאלו המנהלים שאלה זהה לגבי שיתוף הפעולה של היועץ והפסיכולוג עם צוות בית הספר וכן אחד עם השנה. התשובות לשאלות אלו נעו על סקאלה שבין 1 (גרועה) ל-5 (מצוינת).

תרשים 12: מידת שיתוף הפעולה של הפסיכולוג והיועץ עם הצוות וזה עם זה על פי הערכת המנהלים (בממוצע)

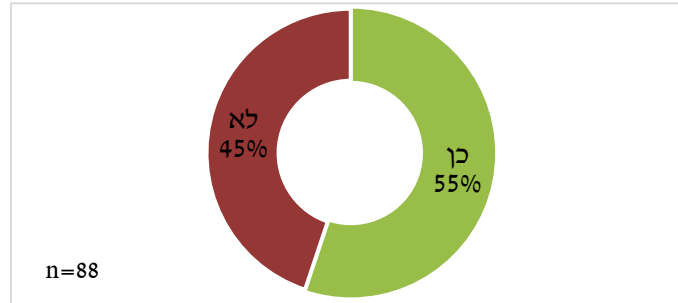


מבחינת t למדגמים בלתי תלויים הראה כי הבדלים בשתי השאלות על התרומה ושיתוף הפעולה הם מובהקים, כך שתרומתו של היועץ לתפקוד תקין של המוסד וכן שיתוף הפעולה שלו עם הצוות החינוכי דורג גבוה יותר על ידי המנהלים. כפי שניתן להבחין בגרף, שיתוף הפעולה שיתוף הפעולה בין שני בעלי התפקידים דורג על ידי המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה, של 3.9 מתוך 5 (ס.ת. 1.06),

בעלי תפקידים נוספים

47 מתוך 88 (53%) מהמנהלים ציינו כי קיימים במוסד בעלי תפקידים נוספים המבצעים בפועל חלק ממשיותיהם של היועץ או של הפסיכולוג, ומספר מנהלים אף ציינו כמה בעלי תפקידים.

תרשים 13: אחוז המוסדות בהם בעלי תפקיד נוספים פועלים בתחום הרגשי-רוחני

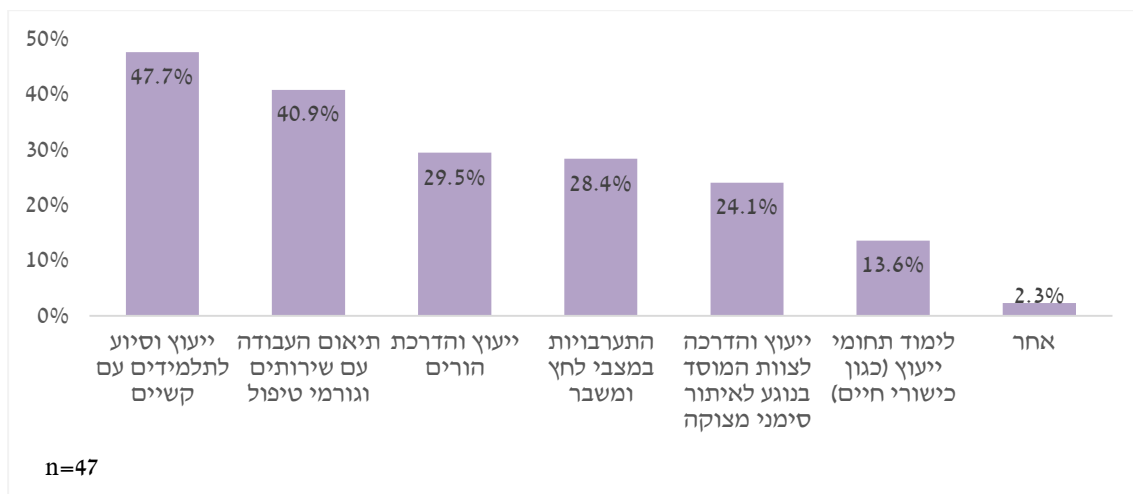


לוח 6: פירוט בעלי התפקיד הנוספים, במספרים (n=47)

מורי/מחנכים	מפקח	מורה שילוב	עו"ס/ מטפל אחר	המנהל/ת בעצמו/ה	רכזת שילוב
4	5	5	9	12	12

אחר	חונכים	מזכירה	מנהל רוחני	רכז חינוכי	סגנית המנהל
6	1	1	1	2	3

תרשים 14: התחומים בהם לוקחים חלק בעלי התפקיד הנוספים (מענה מרובה, באחוזים)



מהתרשים עולה כי עיקר פעילותם של בעלי התפקיד הללו מתרכזת בייעוץ וסיוע לתלמידים מתקשים וכן בתיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים. בחינה של תחומי פעילותם העלתה כי מנהלים

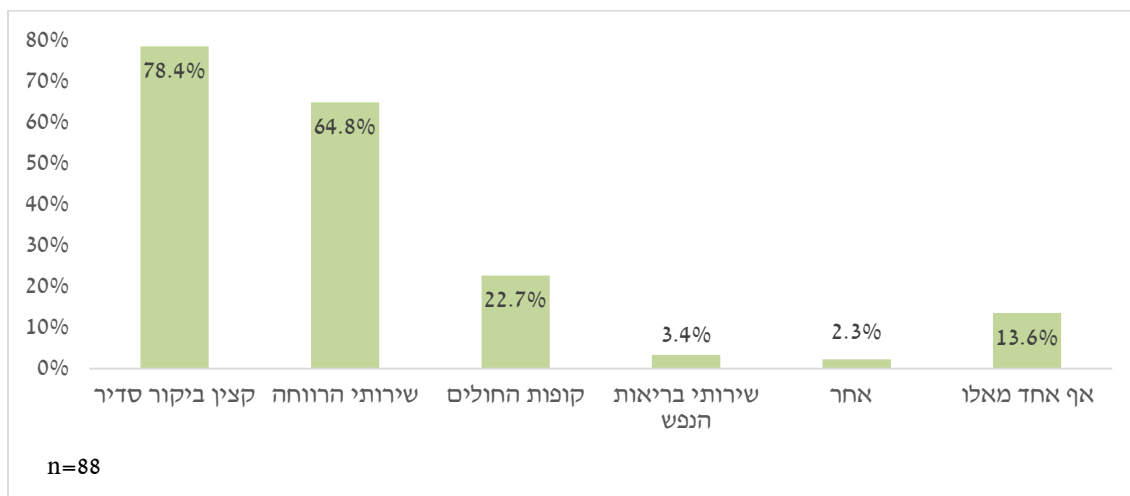


עוסקים בעיקר בייעוץ והדרכת הורים ותיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול, ורכזות שילוב, עו"ס ומטפלים אחרים עוסקים בעיקר בייעוץ וסיוע לתלמידים מתקשים.

גורמים עמם מצוי המוסד בקשר

המנהלים נשאלו עם אילו גורמים העוסקים במתן מענה רגשי-רווחתי לצרכי התלמידים מצוי המוסד בקשר. מתשובותיהם, המוצגות בתרשים 15, עולה כי מדובר בעיקר בקציני ביקור סדיר ושירותי הרווחה.

תרשים 15: אחוז המוסדות המצויים בקשר עם גורמים מקצועיים בקהילה, מענה מרובה

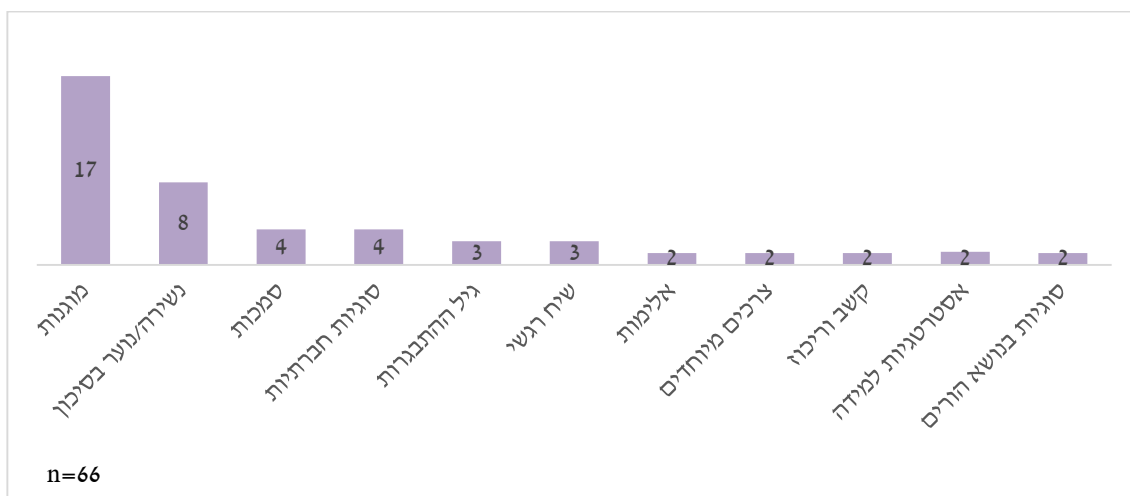


תשומות ומשאבים: פעילויות

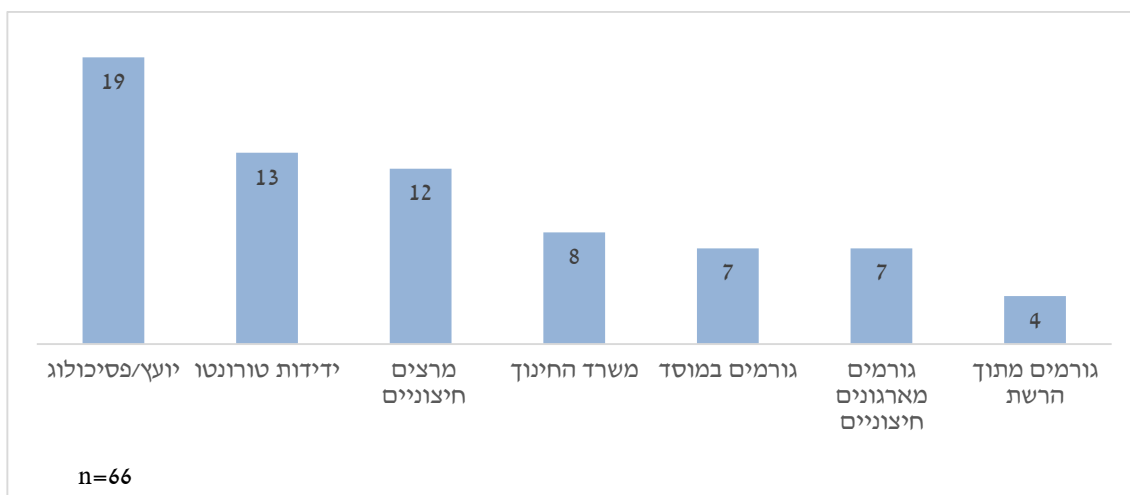
הכשרות והשתלמויות

המנהלים נשאלו האם בשנתיים האחרונות הועברו הכשרות והשתלמויות בנושא הרגשי-רווחתי לצוות המוסד החינוכי. 77% מהמנהלים השיבו על כך בחיוב. נושאי ההכשרות וההשתלמויות אותם פירטו המנהלים קודדו לקטגוריות. מספרי המנהלים אשר השיבו תשובות מהקטגוריות הבולטות (אותן ציינו שני מנהלים או יותר) מוצגים בתרשים 16, ובתרשים 17 מוצגות תשובותיהם לגבי הגורמים אשר העבירו את ההכשרות וההשתלמויות.

תרשים 16: נושאי הכשרות והשתלמויות של הצוות בתחום הרגשי-רווחתי (במספרים)



תרשים 17: התפלגות ההכשרות וההשתלמויות לפי סוג הגורם הפדגוגי המעורב (במספרים)



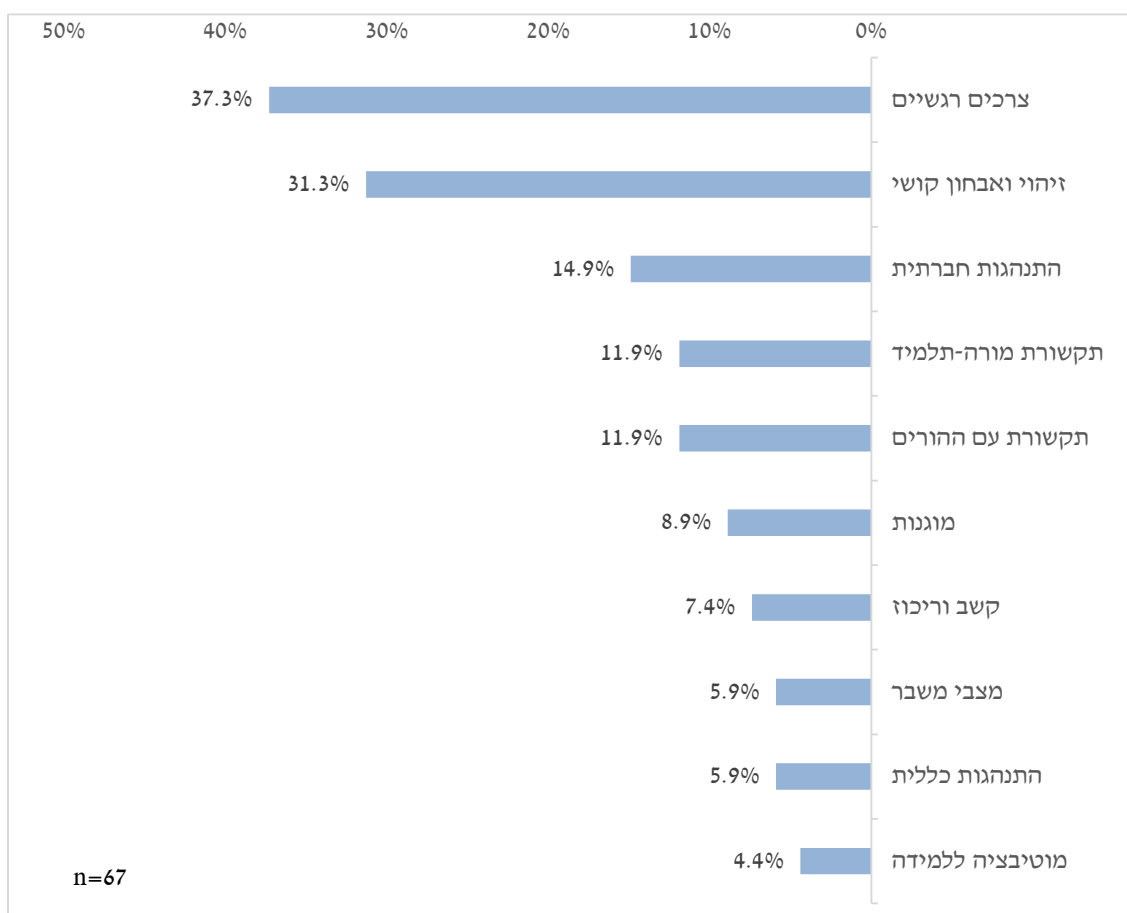
מהתרשימים עולה כי ההכשרות הנפוצות ביותר היו בנושאי מוגנות ונוער בסיכון/נשירה, אשר הועברו ברובן, בהתאמה, על ידי נציגים מידידות טורונטו והיועץ או הפסיכולוג בבית הספר.



את תרומת ההכשרות וההשתלמויות להקניית ידע וכלים בתחום הרגשי-רווחתי דירגו המנהלים בציון ממוצע בינוני בלבד – **3.6 מתוך 5** (ס.ת. 0.93). לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין הדירוג שניתן למידה בה הקנו ההכשרות ידע וכלים כשהועברו על ידי גורמים שונים.

בנוסף, נשאלו המנהלים האם יש כלים וידע נוספים החסרים לצוות המוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי. **82%** מהמנהלים השיבו על שאלה זו בחיוב. הכלים והידע החסרים אותם פירוט המנהלים, מוצגות על פי קטגוריות בולטות בתרשים 18. יש לציין כי חלק מן המנהלים מנו כמה חסרים בתשובותיהם.

תרשים 18: הכלים והידע החסרים לצוות (באחוזים)



בקטגוריית **צרכים רגשיים** התייחסו המנהלים לנושאים הקשורים בקשיים רגשיים אופייניים לגילים שונים ובפרט לגיל ההתבגרות, זיהוי מצוקות רגשיות, כלים לניהול שיח רגשי עם תלמידים, כלים להעצמה וכיוב'.

בקטגוריית **זיהוי ואבחון קושי** התייחסו המנהלים לזיהוי מצבי סיכון וסימני מצוקה ואף לזיהוי הפרעות נפשיות.



תוכניות

39% (33 מתוך 88) מהמנהלים דיווחו כי פועלות במוסד תוכניות בתחום הרגשי-רווחתי המופעלות על ידי גורמים חיצוניים, **שאינם כוללים את תוכניות ידידות טורונטו**. רובם דיווחו כי מתקיימת תוכנית אחת מסוג זה וכמה מנהלים דיווחו על שתי תוכניות או יותר.

בסה"כ תוארו 45 תוכניות :

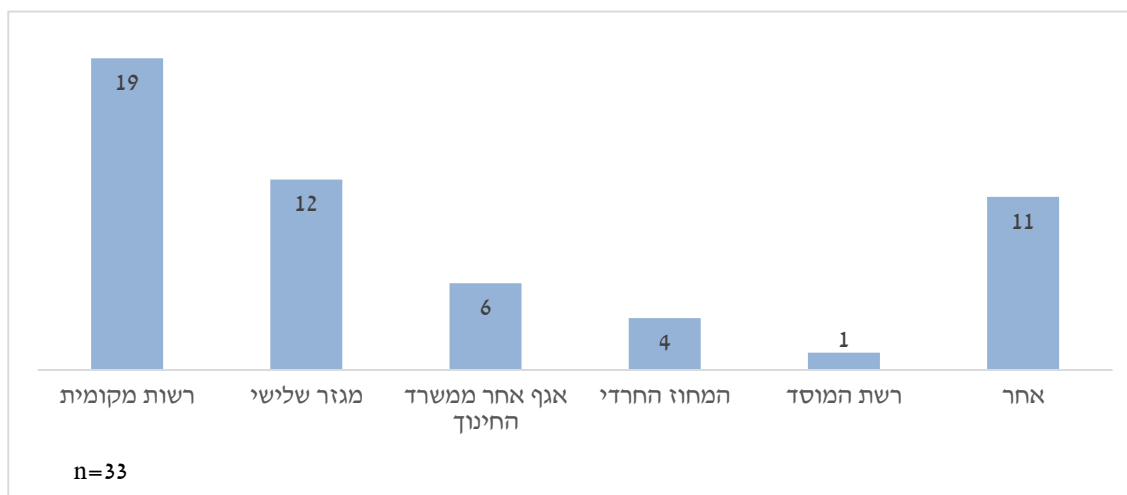
- 21 תוכניות עסקו במתן סיוע רגשי לתלמידים, לדוגמה תוכניות המעניקות טיפול רגשי, תרפיה באומנות, פסיכודרמה וכיוב'.
- 8 תוכניות עסקו בתחום החברתי, ונתנו דגש לכישורי חיים וחברה, פיתוח מיומנויות חברתיות.
- 8 תוכניות עסקו במתן סיוע לימודי, והתמקדו במניעת נשירה, צמצום פערים לימודיים, סיוע בקריאה, העלאת מוטיבציה ועוד.
- 4 תוכניות עסקו בסיוע למשפחות נזקקות, באמצעות תוכניות לתמיכה אחר הצהריים וחונכות.
- בנוסף, 6 מנהלים ציינו בתשובה לשאלה זו השתלמויות מורים בתחומים רגשיים שנערכו על ידי גורמים חיצוניים.

התוכניות שתוארו על ידי המנהלים היו מגוונות וכללו תוכניות שונות רבות. מספר תוכניות חזרו פעמיים בתיאורי המנהלים (לא היו תוכניות אשר חזרו יותר מפעמיים): חדר מל"א, פרויקט פר"ח ויד אליעזר.

באשר לגילאי התלמידים אליהם כוונו התוכניות: 40% מהתוכניות נועדו לכיתות ד'-ו', 31% לכיתות א'-ג', 18% לכיתות ז'-ח', ו-4% בלבד לכיתות ט'-י"ב. יתר התוכניות כוונו לכלל בית הספר או למורים.

הגורמים אשר היו מעורבים בהפעלת 45 התוכניות שתוארו מופיעים בתרשים 19, בו מצוינים מספרי המנהלים שהזכירו כל סוג גורם.

תרשים 19: הגורמים המעורבים בהפעלת התוכניות (מענה מרובה, במספרים)

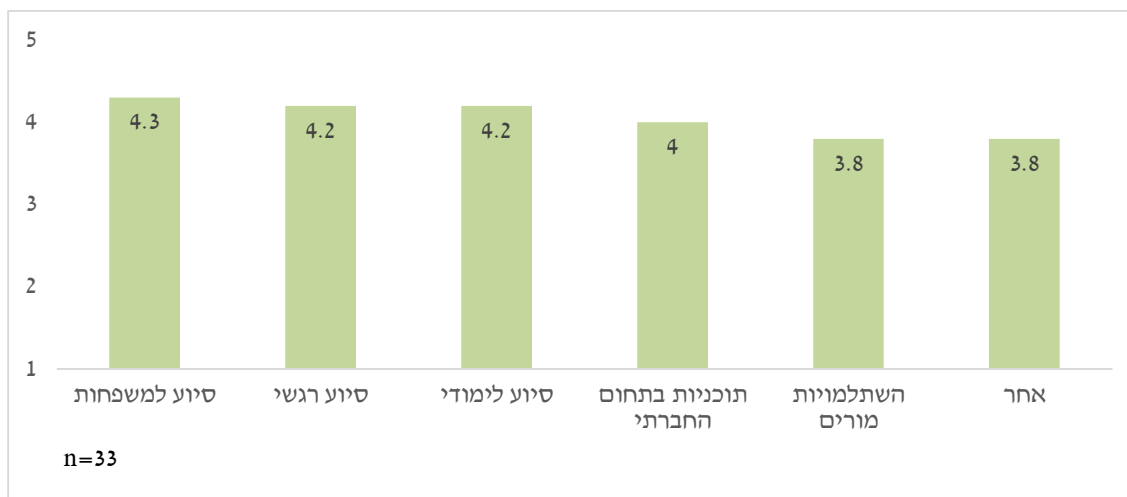




הרשות המקומית הייתה הגורם הבולט ביותר בהעברת התוכניות, כש-19 מנהלים דיווחו עליה כעל גורם המעורב בהפעלת התכנית, ולאחריה עמותות המגזר השלישי עליהן דיווחו 12 מנהלים. תוכניות רבות הועברו על ידי גורמים מגוונים נוספים, שסווגו על ידי המנהלים כ'אחר'.

תרומת התוכניות לחיזוק התחום הרגשי-רווחתי בקרב תלמידי המוסד החינוכי דורגה על ידי המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה, **3.9 מתוך 5**, על סקאלה הנעה בין 1 (כלל לא תרמה) ל-5 (תרמה במידה רבה). דירוג תרומת התוכנית על פי הנושא בו עסקה מוצג בתרשים 20.

תרשים 20: תרומת התוכנית לחיזוק התחום הרגשי-רווחתי לפי הנושא בו עסקה (בממוצע)



מהתרשים עולה כי התוכניות המועילות ביותר, לדעת המנהלים, היו קשורות לסיוע למשפחות במצוקה וכן בתחום הרגשי והלימודי.

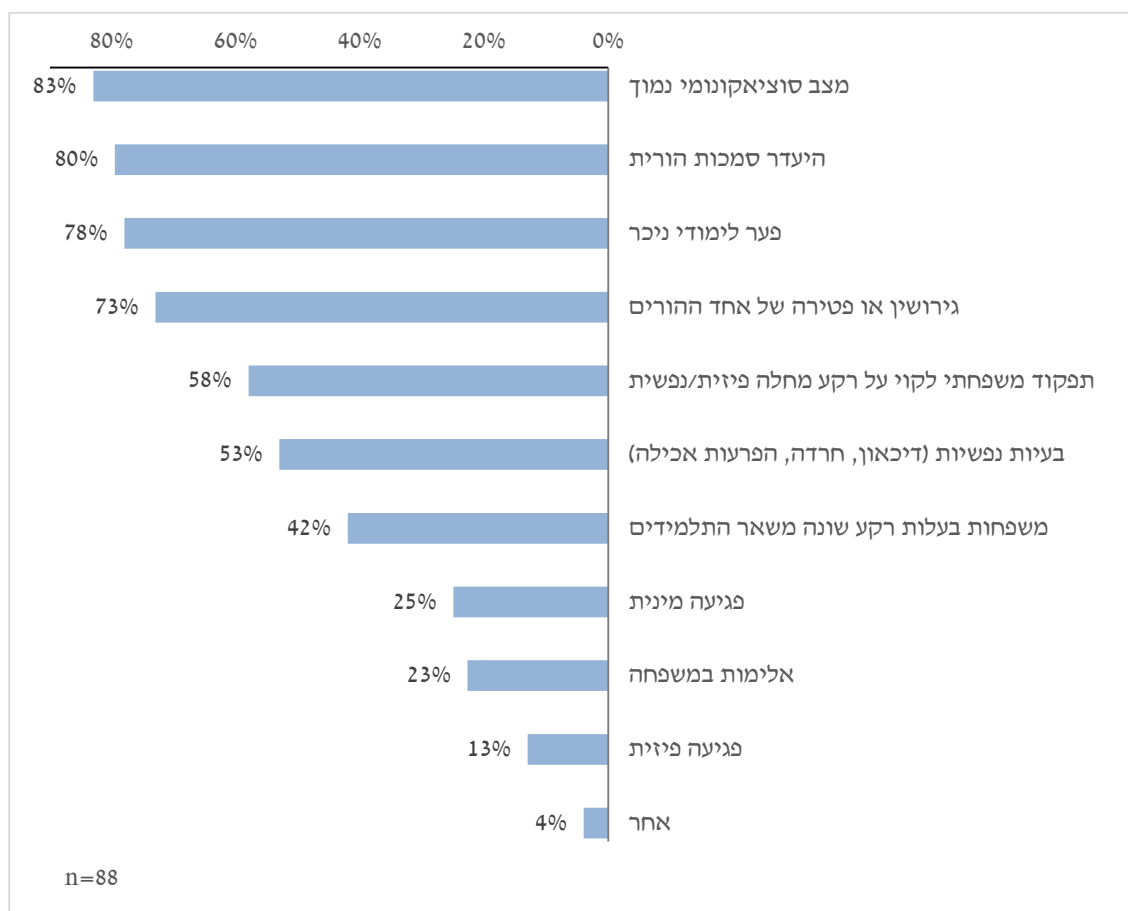


איתור והתערבות

איתור תלמידים במצוקה

המנהלים נשאלו מהם הקשיים עמם מתמודדים התלמידים במוסד. תשובותיהם מוצגות בתרשים 21.

תרשים 21: הקשיים עמם מתמודדים תלמידי המוסדות החינוכיים (מענה מרובה, באחוזים)

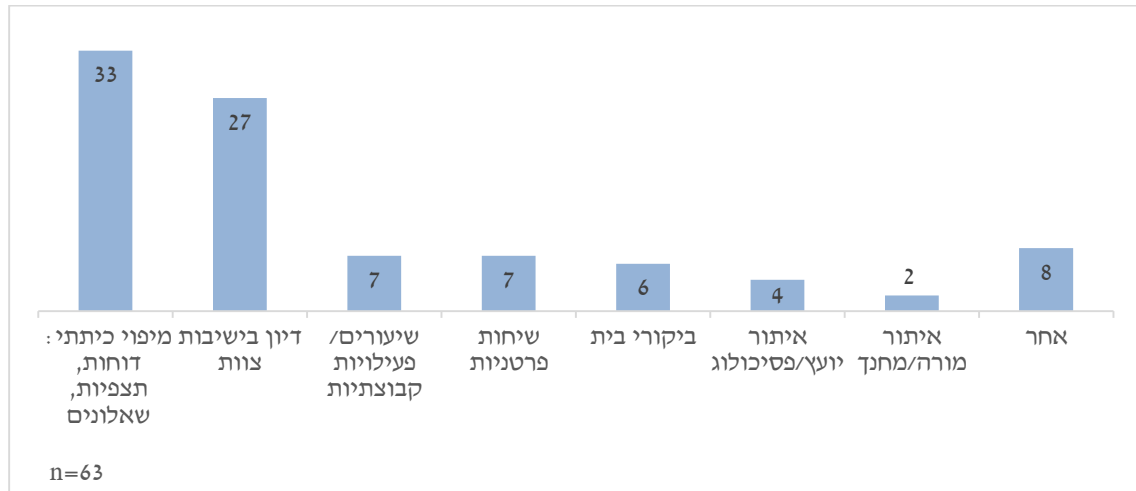


מהתרשים עולה כי הקשיים הנפוצים ביותר, על פי תפיסת המנהלים, הם רקע סוציאקונומי נמוך, גירושין או פטירה של אחד ההורים, היעדר סמכות הורית ופערים לימודיים משמעותיים. המנהלים אשר בחרו ב'אחר' הזכירו קשיי ויסות, קשיים חברתיים ומחסור בכישורי חיים.

המנהלים העריכו כי מדי שנה כ-11% מתלמידיהם בממוצע מזהים כשרויים במצוקה רגשית או כמצויים בסיכון. מתוכם, העריכו המנהלים כי בממוצע, רק למחציתם (כ-6%) מצליחים המוסדות לתת מענה וליווי.

77% מהמנהלים דיווחו כי במוסדות החינוך מתקיימות פעולות יזומות לאיתור תלמידים הזקוקים למענה רגשי. הפעולות אותם תיארו המנהלים במלל חופשי סווגו לקטגוריות. יש לציין כי רוב המנהלים תיארו כמה סוגים של פעולות בתשובותיהם. תרשים 22 מציג את מספר המנהלים אשר הזכירו כל סוג של פעולה.

תרשים 22: פעולות יזומות לאיתור תלמידים הזקוקים למענה רגשי (מענה מרובה, במספרים)



מהתרשים עולה כי רוב המנהלים פירטו אודו תפעולות הנערכות הן מיפוי אקטיבי, לעתים קבוע, של התלמידים הזקוקים למענה באמצעות מילוי דו"חות, עריכת תצפיות, מילוי שאלונים וכו'. כמו כן, במוסדות רבים מתקיימות ישיבות צוות שמטרתן לדון בתלמידים הזקוקים למענה. להלן דוגמאות מתיאורי המנהלים את הפעולות המתקיימות:

הצוות מקבל הדרכה לאתר מצוקות תלמידים, יש דלת פתוחה בקרב ההנהלה וסביבתה לילדים והם באים ומספרים על קשייהם, שיחות אישיות של מחנכים לפי סדר רץ לאיתור קושי רגשי ומצוקה בחברה/משפחה/ אישית- שיעורים מוקדשים לשיח רגשי ומוקדי קושי שכיחים.

ישיבות צוות קבועות עם הצוות הטיפולי, הר"מ, המדריך, אם הבית, הנהלה, לכל כיתה בסבב, ישיבות קבועות שבועיות [של ה] ר"מ עם היועץ/ עו"ס למיפוי וסקירה על תלמידי הכיתה, כניסה של הצוות הטיפולי לכיתות לשיח וכישורי חיים, פגישות צוות טיפולי עם תלמידים באופן יזום, ביקורי בית.

אספות עם הצוות החינוכי היועץ והפסיכולוג וכן מילוי דוח מיפוי לאיתור התלמידים.

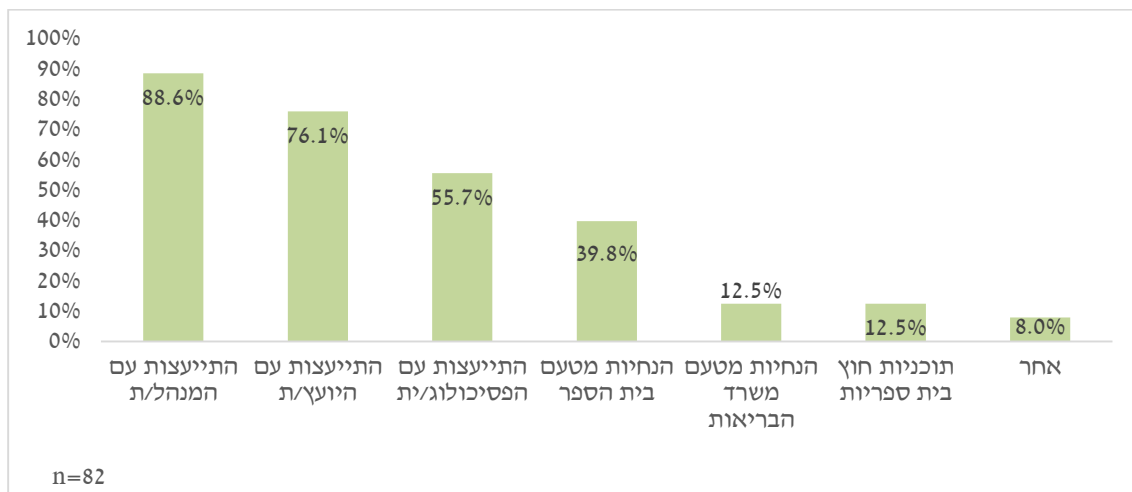
ישיבות של כל מחנכת עם היועצת ומילוי שאלונים מפורטים על כל תלמיד, צפייה בשיעורים בכיתות ע"י הפסיכולוגית.

תפקיד הצוות באיתור ומעקב המשך טיפול

המנהלים דירגו את מיומנות המחנכים בזיהוי מצוקות רגשיות ומצבי סיכון בציון ממוצע בינוני – **3.5 מתוך 5**. את מיומנות המורים המקצועיים בזיהוי דירגו המנהלים בציון נמוך יותר, **2.9 מתוך 5**.

הכלים העומדים לרשות הצוות לאיתור וזיהוי מצוקה רגשית ומצבי סיכון בקרב תלמידים, על פי תפיסת המנהלים, מתוארים בתרשים 23.

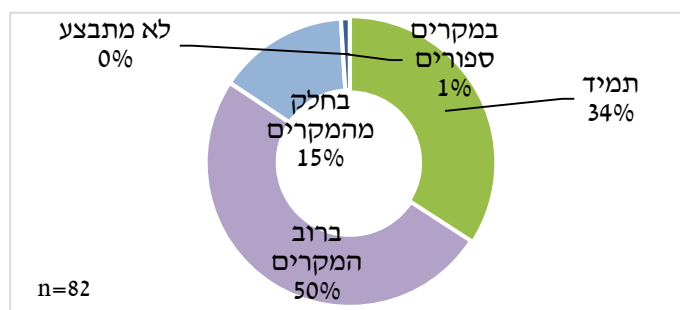
תרשים 23: כלים העומדים לרשות הצוות לאיתור תלמידים במצוקה (מענה מרובה, באחוזים)



מהתרשים עולה כי המנהלים והיועצים החינוכיים הם הזמינים ביותר עבור הצוות לצורך איתור משותף של תלמידים במצוקה. כלים אחרים אותם ציינו המנהלים תחת 'אחר' היו התייעצות עם רב/סמכות רוחנית (שני מנהלים) והתייעצות עם קצין ביקור סדיר או רכזת שילוב (מנהל אחד כ"א).

המנהלים נשאלו באיזו מידה מתבצע המשך מעקב אחר קבלת טיפול, במקרים בהם מתבצעת הפנייה לגורם טיפולי לאחר זיהוי המצוקה הרגשית. תשובותיהם מוצגות בתרשים 24. מתשובותיהם עולה כי המעקב מתבצע, ברוב המוסדות, ברוב או בכל המקרים. אף מנהל לא דיווח כי לא מתבצע מעקב שכזה.

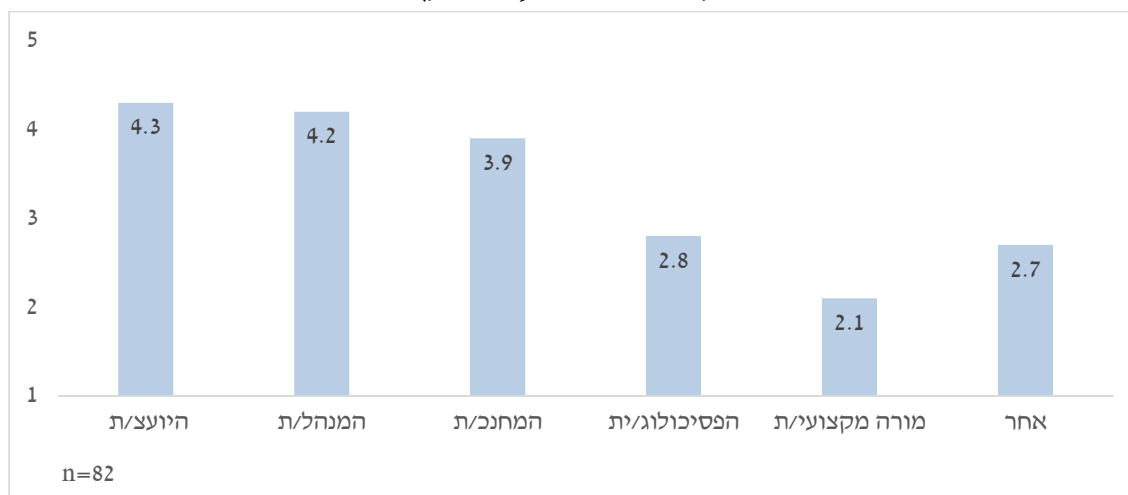
תרשים 24: אחוז המקרים בהם מתבצע המשך מעקב אחרי הפנייה לגורם טיפולי



באשר לגורם אשר אמון על ביצוע המעקב אחר תלמידים שהופנו לטיפול, נשאלו המורים באיזו מידה זוהי אחריותם של בעלי התפקידים השונים במוסד. תשובותיהם, אשר נעו על סקאלה שבין 1 (כלל לא) ל-5 (במידה רבה) מופיעות בתרשים 25.



תרשים 25: מידת האחריות של בעלי תפקיד שונים להמשך מעקב לאחר הפנייה לגורם טיפולי, על פי הערכת המנהלים (בממוצע)



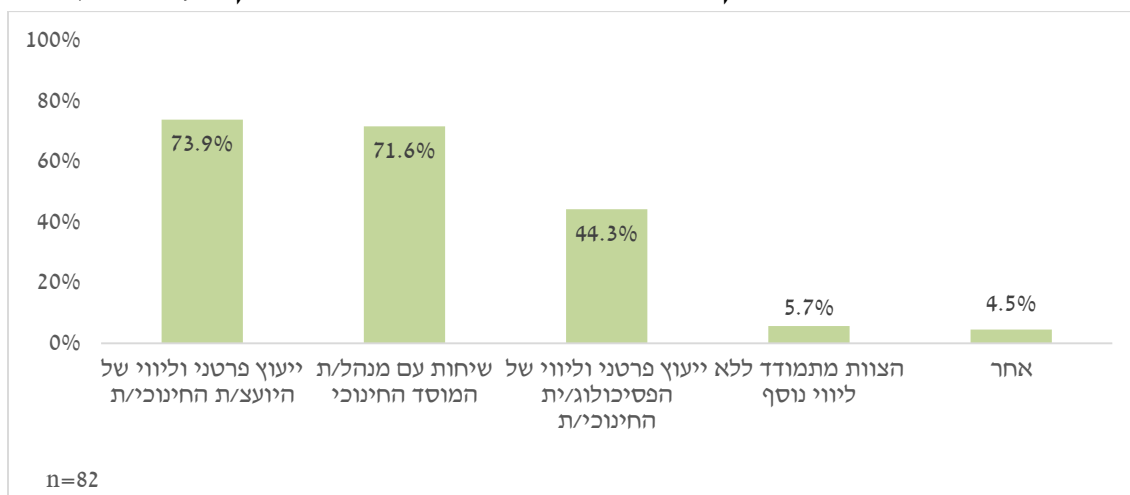
מתשובותיהם עולה כי האחריות הרבה ביותר, לדעת המנהלים היא של היועצ/ת והמנהל/ת עצמם. בעלי תפקיד נוספים שצינו המנהלים תחת 'אחר' כאחראים למעקב היו רכזת שילוב, המפקח/ת, קצין ביקור סדיר, רכזת שכבה ורכזת לימודים.

ב-90% מהמקרים המעקב אחר התלמיד שהופנה לטיפול מתבצע על ידי שיחות עם ההורים, ב-85% על ידי שיחות עם התלמיד עצמו וב-82% מתקיימות גם שיחות עם הגורם המטפל לצורך מעקב.

עוד נשאלו המנהלים לגבי הליווי אותו מקבלים אנשי הצוות עצמם, לאחר שזיהו וטיפלו במקרה של תלמיד המצוי במצוקה רגשית. תשובות המנהלים מופיעות בתרשים 26.



תרשים 26: הליווי אותו מקבלים אנשי הצוות עצמם לאחר טיפול במקרה (באחוזים)

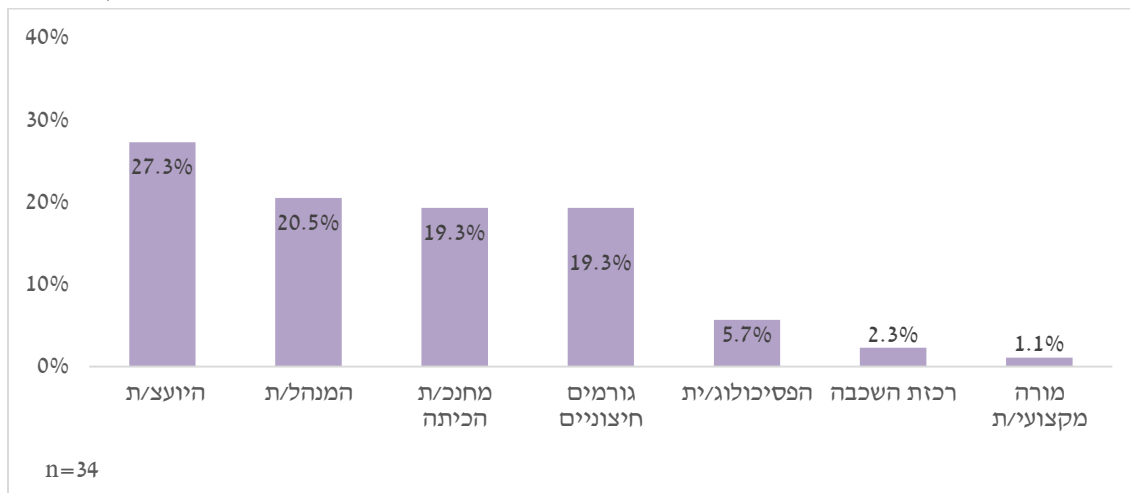


הליווי הנפוץ ביותר הוא על ידי היועצ/ת ולאחר מכן באמצעות שיחות עם המנהל/ת. גורמים נוספים המסייעים בליווי והזכרו על ידי המנהלים כ'אחר' הם גורמי מקצוע כמו עו"ס או מטפלת רגשית, המנהל הרוחני של המוסד, המפקח החינוכי או שיחות עם מורים מנוסים יותר.

קשר עם ההורים

43% מהמנהלים דיווחו כי במוסד מתקיימות פעילויות בית-ספריות עם ההורים בתחום הרגשי-רווחתי. הגורמים אשר מעבירים את הפעילויות מופיעים בתרשים 27.

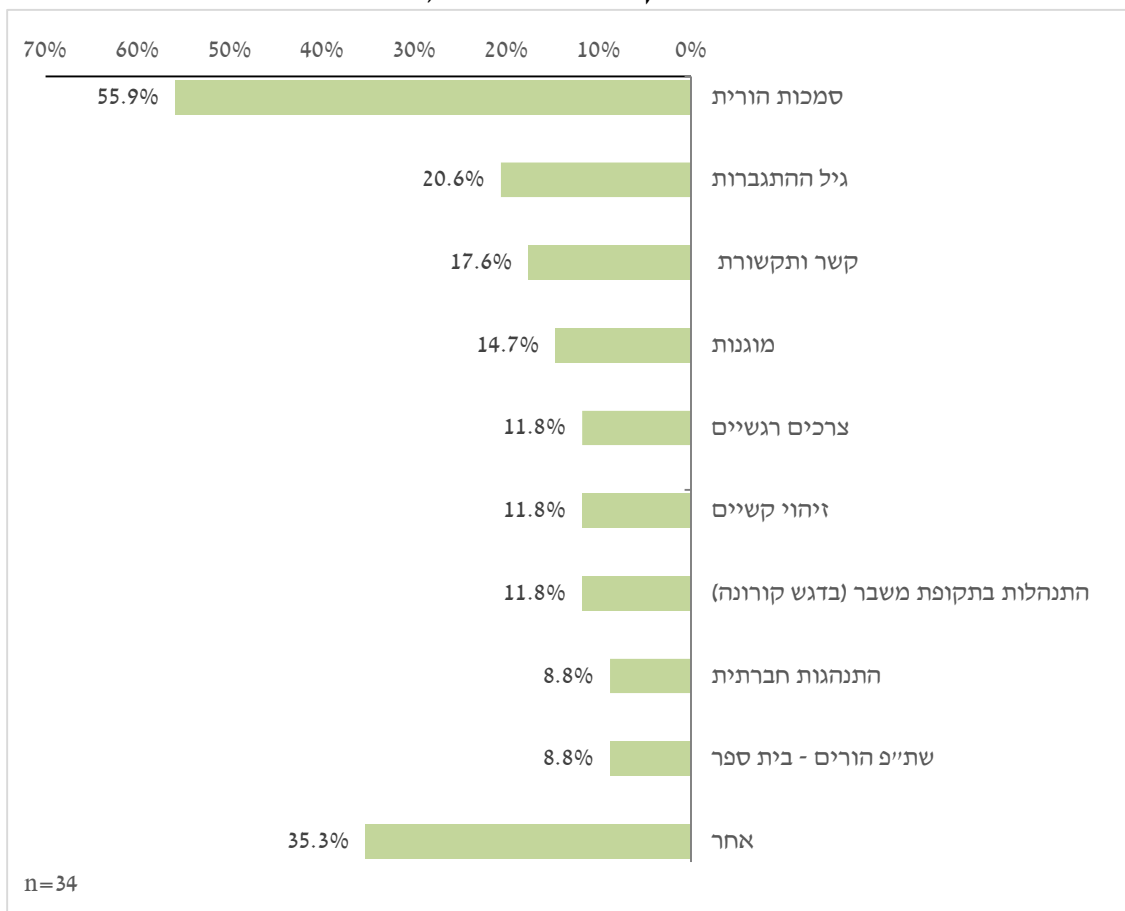
תרשים 27: הגורמים המעבירים פעילויות להורים בתחום הרגשי-רווחתי (מענה מרובה, באחוזים)



גם בתחום זה נראה, כי מרבית הפעילויות מועברות על ידי היועצ/ת ו/או המנהל/ת וכן גם מחנכ/ת הכיתה וגורמים חיצוניים לוקחים חלק משמעותי בהעברת פעילויות אלו. נושאי הפעילויות עם ההורים מוצגות בתרשים 28.



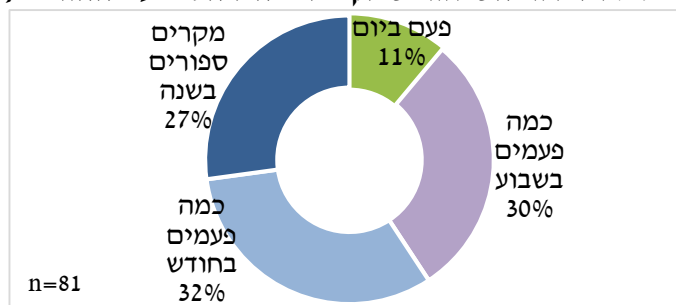
תרשים 28: נושאי הפעילויות המתקיימות עם ההורים, מענה מרובה באחוזים



נראה כי סמכות הורית היא הנושא הנפוץ ביותר בפעילויות המתקיימות במוסד החינוכי עם ההורים, באופן התואם את הממצא לפיו שהיעדר סמכות הורית מהווה, לתפיסת המנהלים, את אחד הקשיים המרכזיים עמו מתמודדים התלמידים. לאחר מכן נפוצים, בפער רב, תכנים הקשורים לגיל ההתבגרות וקשר ותקשורת. נושאים אחרים אשר הוזכרו על ידי המנהלים ב'אחר' הם התדרדרות רוחנית, השפעת המדיה, התמודדות עם לקויות למידה, ייצור רוגע ושמחה בבית ועוד.

בנוסף נשאלו המנהלים אודות תדירות השיחות שהם מקיימים עם הורים בנושאים אישיים, רגשיים וחברתיים. תשובותיהם מוצגות בתרשים 29.

תרשים 29: תדירות השיחות שמקיימים המנהלים עם ההורים (באחוזים)





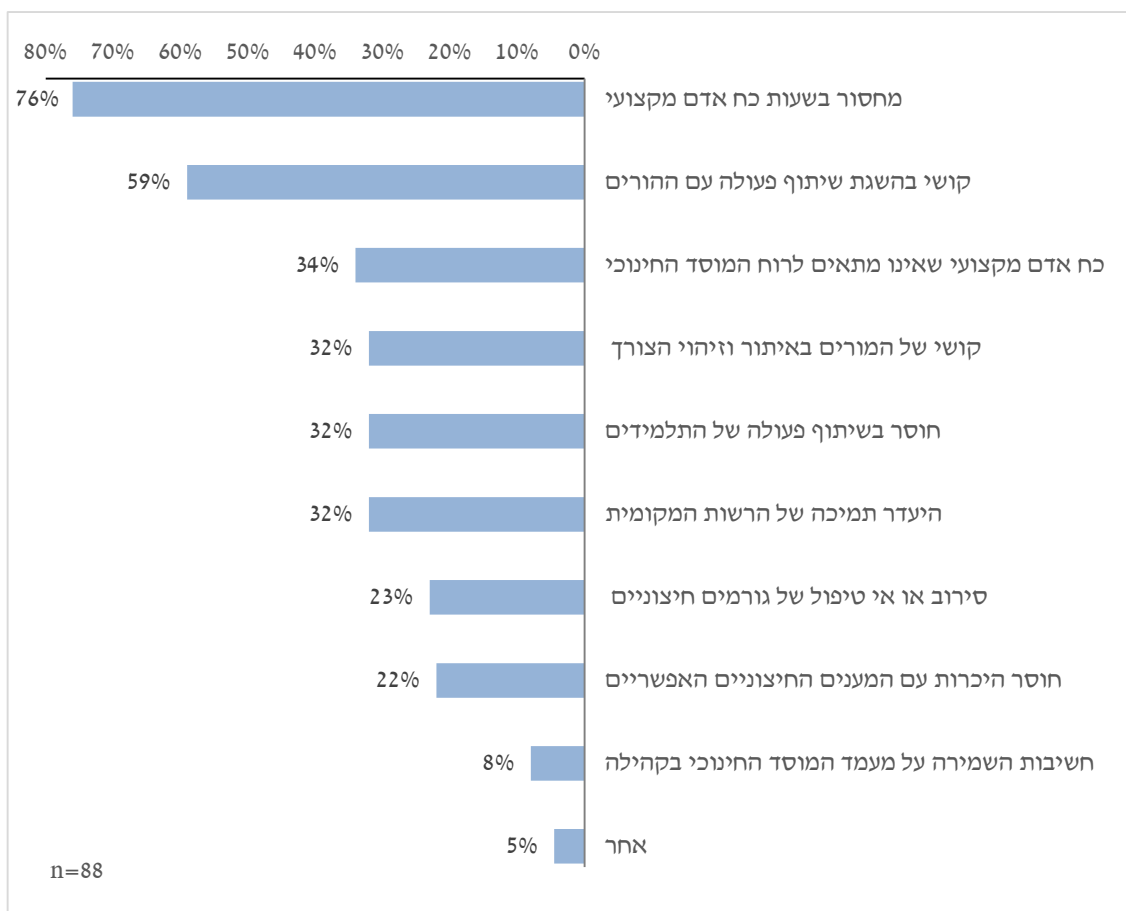
ניכר כי תדירות השיחות עם ההורים משתנה והיא אינדיווידואלית. כך, בעוד יש מנהלים המקיימים שיחות פעם ביום, אחרים מסתפקים בכמה שיחות בשנה.

אתגרים

אתגרים במתן מענה לתלמידים

המנהלים נשאלו אודות האתגרים הקיימים במוסד החינוכי במתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים. תשובותיהם מוצגות בתרשים 30.

תרשים 30: אתגרים במתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים (מענה מרובה, באחוזים)



מהתרשים עולה כי האתגר המשמעותי ביותר הוא מחסור בשעות עבודה של כוח אדם מקצועי. האתגר המשמעותי אחריו הוא קושי בהשגת שיתוף פעולה עם ההורים. אתגרים נוספים שאינם ברשימה והוספו על ידי מנהלים ב'אחרי' הם מחסור משאבים ותקציב (4 מנהלים), מחסור בידע (מנהל אחד) הנדרש וקושי בירוקרטי (מנהל אחד). להלן דוגמאות מתשובותיהם המפורטות של המנהלים, הממחישות את האתגרים:



אין מרכזי תמיכה ב[עיר], ובשביל לקבל מענה מחוץ לעיר הדבר כרוך במאמץ רב של ההורים: היעדרות של שעות רבות מהעבודה, סידור לילדים האחרים במשפחה, ועוד והפסד של התלמיד בלמידה.

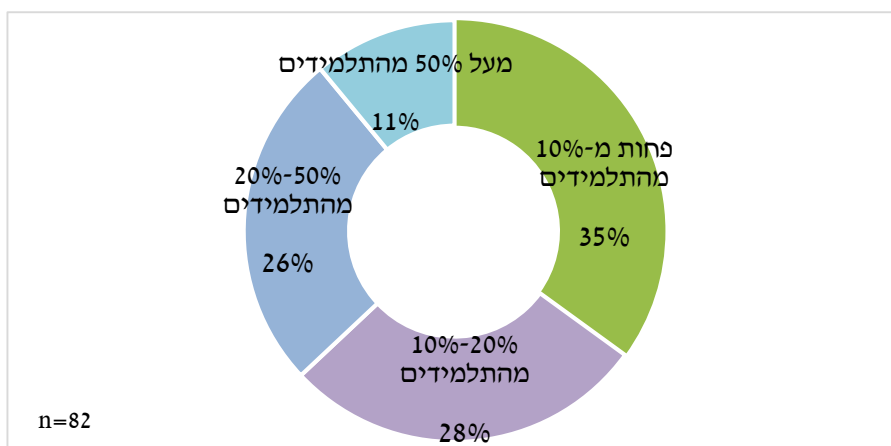
יש בירוקרטיה רבה וניירת אין סופית שמובילה לתוצאות מזעריות.

העדר תמיכה של השפ"ח ב[עיר].

יש איתור וזיהוי, אך אין ידע כלים ומשאבים נוספים כדי לסייע.

המנהלים נשאלו איזה אחוז מהתלמידים זקוק למענה בתחום הרגשי-רווחתי ואינו מקבל אותו להערכתם. האחוז הממוצע אותו ציינו המנהלים היה 24%. עם זאת, נצפתה שונות רבה בתשובות המנהלים לשאלה זו, והתפלגות תשובותיהם מוצגת בתרשים 31. כך, 35% מהמנהלים סברו שמדובר בפחות מ-10% מהתלמידים, בעוד 11% מהמנהלים סברו שמדובר ביותר ממחצית התלמידים.

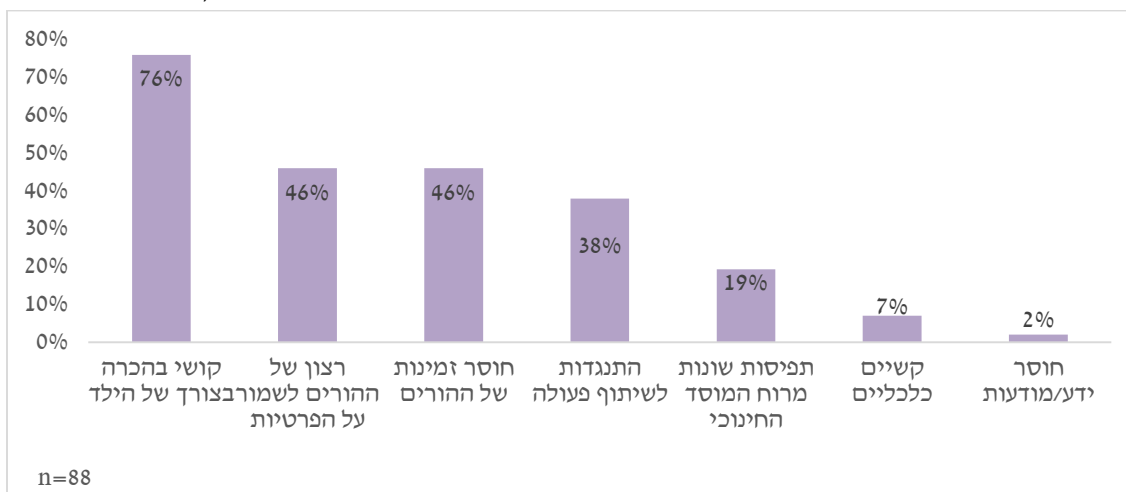
תרשים 31: אחוז התלמידים שאינו מקבל מענה בתחום הרגשי-חברתי לפי הערכת המנהלים



אתגרים מול ההורים

האתגרים אותם העלו המנהלים בעבודה מול ההורים בנושא הרגשי-רווחתי מוצגים בתרשים 32.

תרשים 32: אתגרים בעבודה עם ההורים בנושא הרגשי-רווחתי (מענה מרובה, באחוזים)



האתגר המרכזי שעלה מתשובות המנהלים הוא הקושי של ההורים בהכרה בצורך של ילדם במענה רגשי חברתי. חוסר זמינות ורצון לשמור על פרטיות עלו צוינו גם הם כאתגרים על ידי כמחצית מן המנהלים. זאת בעוד תפיסות שונות מרוח המוסד לא עלו כאתגר מרכזי.

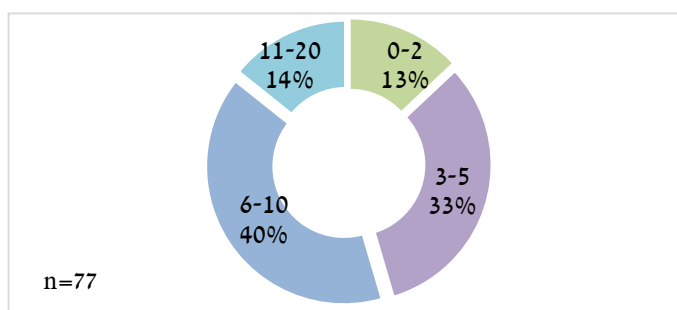
חסמים וחסרים

המנהלים נשאלו באיזו מידה המענה הקיים כיום במוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי עונה על צורכי התלמידים. ממוצע תשובותיהם היה בינוני נמוך – **2.9 מתוך 5**.

בנוסף, נשאלו המנהלים באיזו מידה נושא רווחתם הרגשית של התלמידים במוסד החינוכי הוא בעל חשיבות בעיניהם, בהשוואה לשאר הנושאים שבאחריותם. ממוצע תשובותיהם לשאלה זו היה גבוה מאוד – **4.6 מתוך 5**.

באופן התואם את החשיבות המיוחסת על ידם לנושא, מנהלים רבים מקדישים שעות ניהול רבות להתייחסות לנושא הרגשי-רווחתי. מספר השעות השבועיות מתוך כלל שעות הניהול אותן מקדישים המנהלים באופן אישי לנושא, על פי דיווחיהם בשאלון, מוצג בתרשים 33.

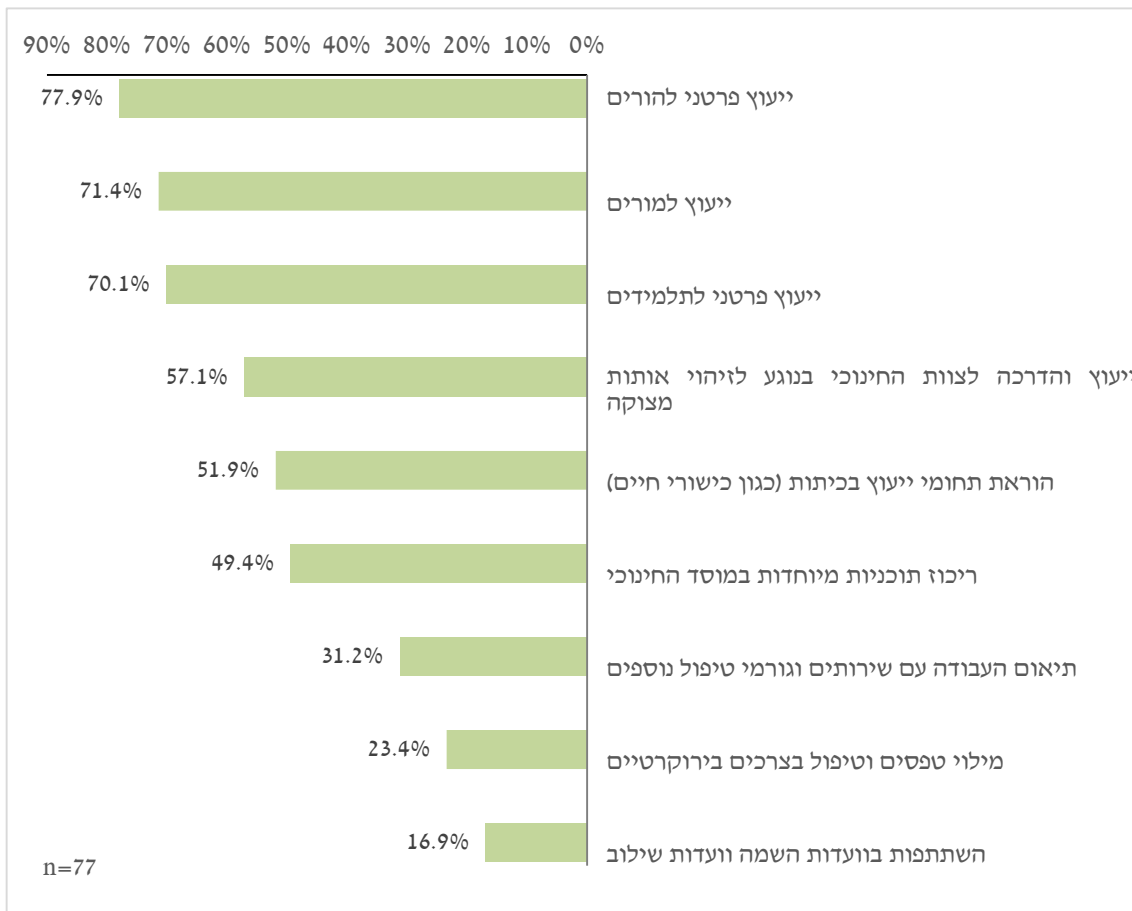
תרשים 33: מספר השעות השבועיות הממוצע המוקדש על ידי המנהלים לנושא הרגשי-רווחתי (באחוזים)



מהתרשים עולה כי מעל למחצית המנהלים מקדישים 6 שעות ניהול שבועיות לכל הפחות לטיפול בנושא, וכשליש מתוכם מקדישים בין 3 ל-5 שעות לכך.

מהו אם כן מקור הפער בין החשיבות הנתפסת של הנושא למצב הקיים? נראה כי ניתן להסביר את הפער, לפחות באופן חלקי בנתון לפיו **84% מהמנהלים דיווחו כי קיים מחסור בשעות ייעוץ במוסד החינוכי**. האופן בו היו המנהלים מנצלים שעות ייעוץ נוספות במידה והיו מקבלים כאלו מופיע בתרשים 34.

תרשים 34: האופן בו היו מנצלים המנהלים שעות ייעוץ נוספות (באחוזים)

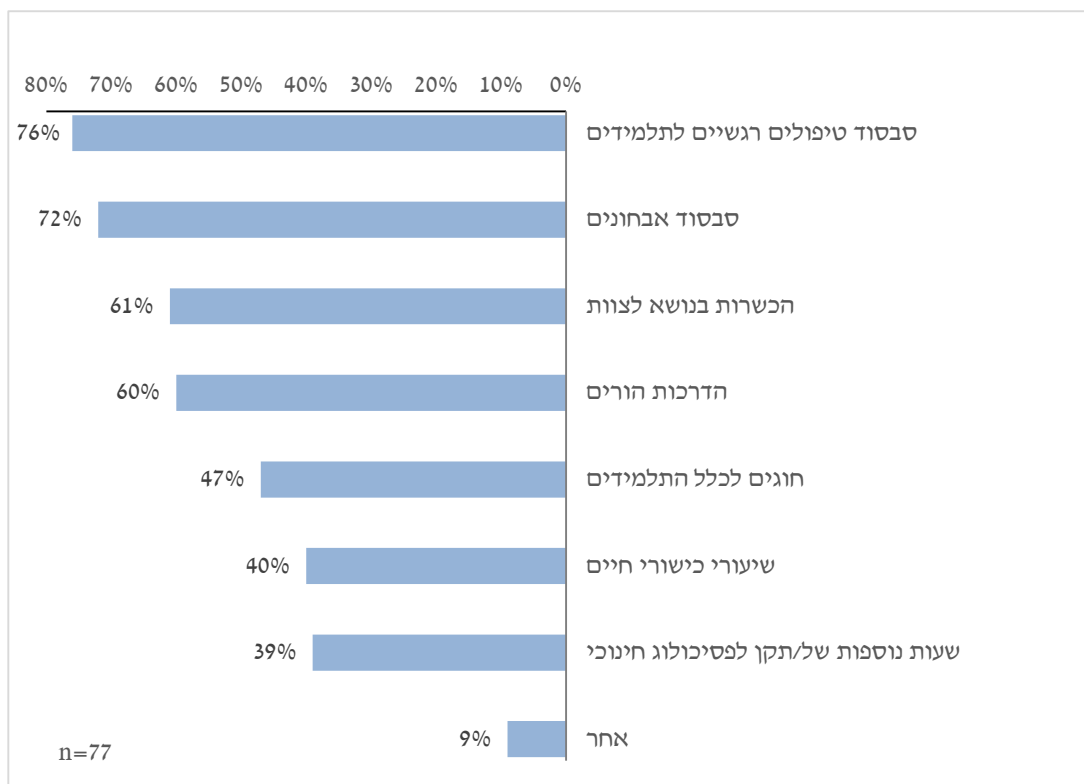


ייעוץ פרטני להורים, למורים לתלמידים נבחרו על ידי המספר הגבוה ביותר של מנהלים. בשאלה זו, המנהלים התבקשו לבחור חמש אפשרויות ולדרג אותן לפי סדר חשיבותן. ייעוץ פרטני לתלמידים ולהורים דורגו על ידי המספר הרב ביותר של מנהלים כאפשרות הראשונה והשנייה בה היו בוחרים. מעניין לציין כי מספר גבוה של מנהלים בחר גם בהוראת תחומי ייעוץ בכיתות כאפשרות הראשונה בדירוג.

בנוסף נשאלו המנהלים מה חסר כיום במוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי. תשובותיהם מוצגות בתרשים 35.



תרשים 35: החסרים הקיימים במוסדות בתחום הרגשי-רווחתי כיום (מענה מרובה, באחוזים)



ניכר כי החסרים המשמעותיים ביותר, עליהם דיווחו כמעט כל המנהלים הם המשאבים לסבסוד טיפולים רגשיים ואבחונים לתלמידים. גם הכשרות בנושא לצוות והדרכות הורים סומנו על ידי כ-60% מהמנהלים כאלמנטים החסרים במוסד כיום. חסרים נוספים שצוינו על ידי מנהלים תחת קטגוריות 'אחר' היו שעות נוספות או תקן נוסף ליועצ/ת (3 מנהלים), אנשי מקצוע מתאימים (2 מנהלים) ושעות חונכות (מנהל אחד).

הבדלים בין אוכלוסיות

הבדלים מגדריים: מוסדות חינוך לבנים ולבנות

יועצים חינוכיים פועלים ב-95% מהמוסדות החינוכיים לבנות שנכללו במחקר, לעומת 76% מהמוסדות החינוכיים לבנים. לעומת זאת, פסיכולוגים חינוכיים פועלים רק ב-48% מהמוסדות לבנות וב-71% מהמוסדות לבנים. כלומר, יועצות חינוכיות נפוצות יותר במוסדות לבנות, בעוד עבור פסיכולוגים המגמה הפוכה והם נוכחים יותר במוסדות לבנים. יש לציין כי על אף הבדלים אלו, לא נמצאו הבדלים בין דיווחי מנהלי המוסדות לבנות ולבנים בנוגע למחסור בשעות ייעוץ במוסד.

לא נמצאו הבדלים בין פעילותם של בעלי תפקידים נוספים הממלאים חלק מתפקידי היועץ והפסיכולוג והם מצויים בכ-50% מהמוסדות משני המגדרים. בנוסף, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין מוסדות לבנים ולבנות באשר לאחוזי המשרה/השעות השבועיות של בעלי התפקיד או באופן בו מנוצלת שעותיהם וכן לא נמצא הבדל במידת ההתאמה של הפסיכולוג/ית החינוכית/לרוח המוסד בין המוסדות השונים.

באשר לקשיים עמם מתמודדים התלמידים, מתשובות המנהלים עולה כי ישנם מספר קשיים עמם מתמודדות תלמידות יותר מתלמידים: תפקוד משפחתי לקוי על רקע מחלות נפשיות או פיזיות במשפחה, משפחות בעלות רקע שונה משאר התלמידים וגירושין או פטירה של אחד ההורים. בנוסף, אומדן מנהלי המוסדות לבנות לגבי מספר התלמידות להן מצליחים לתת מענה וליווי מדי שנה היה גבוה בהרבה מהאומדן המקביל בקרב מנהלי מוסדות לבנים.

בנוסף, בתשובה לשאלה "מה חסר כיום במוסד החינוכי", עלה כי שיעורי כישורי חיים חסרים יותר במוסדות חינוך לבנים, בהשוואה למוסדות חינוך לבנות.

לא נמצאו הבדלים באשר לאתגרים במתן מענה רגשי לתלמידים עמם מתמודדים המנהלים, או בהיבטים נוספים שנבדקו.

הכרת משרד החינוך

נערכו השוואות בין שלושה סוגי מוסדות: מוסדות בעלי הכרה רשמית מטעם משרד החינוך, כאלו המוכרים אך אינם רשמיים ומוסדות פטור. יתר המוסדות לא נכללו בהשוואה בשל ייצוגם המועט במדגם.

במוסדות בעלי הכרה רשמית מטעם משרד החינוך ניתן למצוא יותר יועצים ופסיכולוגים חינוכיים מאשר במוסדות אחרים, כששני בעלי התפקיד מצויים ב-90% מהם. לעומתם, רק ב-50% ממוסדות הפטור פועלים יועצים חינוכיים ובמוסדות מוכרים שאינם רשמיים (מוכש"ר) מצויים פסיכולוגים ב-56% מהמוסדות - מעט פחות מאשר ביתר המוסדות. בהתאמה, נמצא כי במוסדות פטור בעלי תפקידים אחרים נוטים למלא חלק מתפקידי היועץ והפסיכולוג מעט יותר מאשר במוסדות אחרים.

באשר לקשיים עמם מתמודדים התלמידים, עלה כי **תלמידים ממוסדות מוכש"ר מתמודדים יותר מאחרים עם מספר קשיים**: רקע סוציאקונומי נמוך, הגעה ממשפחות בעלות רקע שונה משאר התלמידים וגירושין או פטירה של אחד ההורים.

שני אתגרים במתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים סומנו על ידי מנהלי המוכש"ר במידה רבה יותר מאשר מנהלים אחרים: מחסור בשעות של כוח אדם מקצועי וחוסר בשיתוף פעולה של תלמידים.

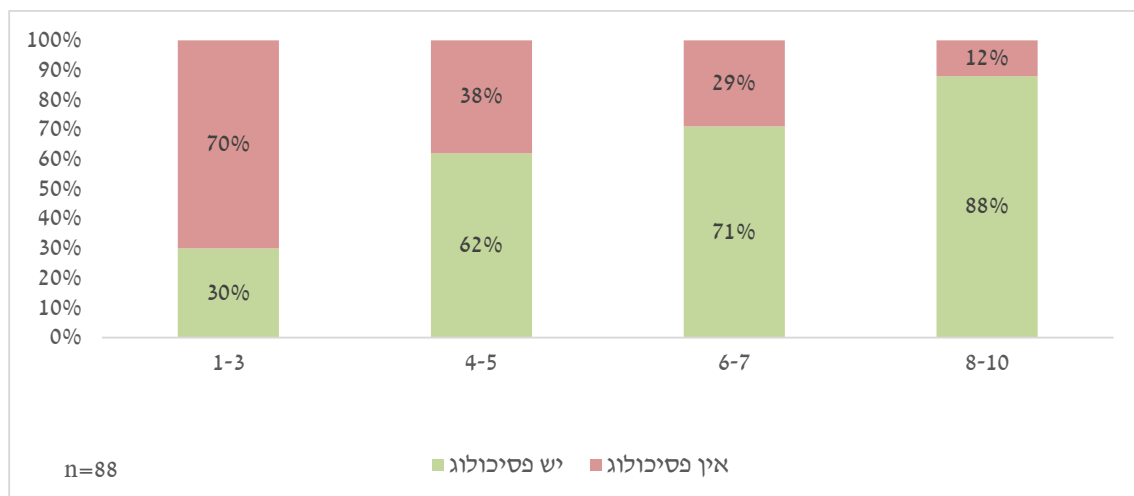
בנוסף, נצפו הבדלים בין מוסדות בעלי הכרה שונה בתשובות המנהלים לשאלה מה חסר בתחום הרגשי-רווחתי במוסד כיום. כך, **מנהלי מוסדות הפטור העידו על פחות חסרים ממנהלי המוכש"ר ומנהלי המוסדות הרשמיים**, וסימנו פחות מהם כי הם זקוקים להכשרות בנושא לצוות, לסבסוד טיפולים רגשיים לתלמידים ולהדרכות הורים. לעומת זאת, מנהלי המוסדות הרשמיים סימנו פחות ממנהלים אחרים כי הם זקוקים ליותר שעות או תקנים לפסיכולוגים חינוכיים, באופן התואם את הממצא לפיו ב-90% מהם פועלים פסיכולוגיים.

לא נמצאו הבדלים בין המוסדות בהיבטים נוספים שנבדקו.

מדד טיפוח

מהנתונים עולה כי **ככל שמדד הטיפוח הבית-ספרי גבוה יותר, כך הסיכוי שפועל במוסד פסיכולוג חינוכי רב יותר**. חזקים. שניתן לראות בתרשים 36, רק ב-30% מהמוסדות בעלי מדד טיפוח נמוך (1-3) פועלים פסיכולוגיים חינוכיים, בהשוואה ל-88% מהמוסדות בעלי מדד טיפוח גבוה (8-10). משמעות הדבר היא שבמוסדות המוגדרים כ"חלשים", פועלים יותר פסיכולוגים מאשר במוסדות המוגדרים כ"חזקים".

תרשים 36: אחוז המוסדות בהם פועלים פסיכולוגים חינוכיים בהתייחס למדד הטיפוח



לא נמצאו הבדלים בין מוסדות בעלי מדדי טיפוח שונים באשר לפעילותם של יועצים חינוכיים או בעלי תפקידים אחרים במוסד, או הבדלים נוספים הקשורים לאופי עבודתם.



הבדלים נוספים

לא נמצאו הבדלים בין מוסדות בהם פועל פסיכולוג חינוכי לכאלו בהם לא פועל פסיכולוג במגוון היבטים שנבדקו: קיום פעולות יזומות במוסד לאיתור תלמידים במצוקה, טיב המענה הניתן לתלמידים במצוקה כיום, קיום פעילויות בית-ספריות ותדירות השיחות שמקיים המנהל עם ההורים בנושא (לא ניתן היה לבחון הבדלים בין מוסדות בהם פועל יועץ חינוכי וכאלו שלא בשל מספרם המצומצם של בתי הספר בהם לא פועל יועץ).

בנוסף, לא נמצאו הבדלים מובהקים הנובעים ממאפייני המנהלים עצמם (מגדר, גיל וותק) בכל הקשור למענה הניתן כיום לתלמידים בתחום הרגשי-רווחתי במוסד, בחשיבות אותה מייחס המנהל לנושא או במספר השעות השבועיות המוקדשות לנושא על ידו.

מחקר מיפויי זה נועד לספק תמונת מצב עדכנית ככל הניתן אודות מערך התמיכה הרגשי-רווחתי המתקיים במגוון מוסדות החינוך בהם מופעלות תוכניות הקרן לידידות טורונטו. המחקר נערך במטרה להצביע על האתגרים והחסמים הקיימים בשטח כיום, באופן שיאפשר בחינה מבוססת נתונים של ההתערבויות האפשריות הנדרשות.

במסגרת המחקר הועבר שאלון מקוון למנהלי מוסדות החינוך. השאלון חובר במיוחד לצורך המחקר, והתבסס על מידע שעלה מקבוצת מיקוד שנערכה עם מנהלות תוכניות מטעם הקרן ועל ספרות רלוונטית בתחום. נראה כי מילוי השאלון לווה בחששות מצד חלק מן המנהלים, ולאורך תקופת העברת השאלון, בחודשים אוקטובר-נובמבר 2020, מנהלים מרשתות מסוימות קיבלו הנחייה להימנע ממילוי, באופן שפגע בסופו של דבר בייצוגיות המדגם. בסה"כ מילאו את השאלון 88 מנהלים, המהווים כ-20% ממנהלי המוסדות החינוכיים בהם מופעלות תוכניות הקרן. כמו כן, יש לזכור כי מילוי השאלון נערך במהלך תקופת מגפת הקורונה, באופן אשר יתכן והשפיע על מילוי הנתונים.

כ-75% מן המנהלים שמילאו את השאלון מנהלים מוסדות לחינוך ילדים (גילאי יסודי) וה-25% הנותרים - מנהלים מוסדות לנוער. 50% מהמנהלים היו מרשת החינוך העצמאי, 18% מרשת בני יוסף, 15% מחב"ד והיתר היו מרשתות נוספות, באחוזים בודדים. באופן דומה, באשר להכרת משרד החינוך, 60% מהמנהלים היו ממוסדות מוכרים שאינם רשמיים (מוכש"ר), כרבע ממוסדות רשמיים ו-10% ממוסדות פטור. יתר המנהלים היו באחוזים בודדים ממוסדות חמ"ד, חרדי-ממלכתי או מוסדות המוכרים כ'תרבותי-ייחודי'. מבחינת מדד הטיפוח של משרד החינוך, מעל למחצית מן המנהלים היו ממוסדות ממדדי הביניים (4-7), כ-20% ממדדי הטיפוח העליונים (8-10) וכעשרה אחוז ממדדי הטיפוח התחתונים (1-3). האיזון המגדרי במדגם נשמר, כשכמחצית מן המנהלים היו ממוסדות לבנים ומחציתם ממוסדות לבנות. בהתאמה, ממאפייני הרקע של המנהלים עלה כי גם כמחצית מן המנהלים היו גברים ומחציתם נשים. בנוסף, מחצית מן המנהלים היו בגילאי 36-50 ו-40% היו בעלי ותק של 11-20 שנים בניהול.

מנתוני השאלונים עלה כי ב-85% מהמוסדות פועלים יועצים חינוכיים, כשב-8 (9%) מתוכם פועלים שני יועצים. קיימים הבדלים מגדריים באשר לנוכחות היועצים במוסדות – ב-95% ממוסדות החינוך לבנות ישנן יועצות לעומת 76% מהמוסדות לבנים בלבד. נמצא כי למעט מקרים ספורים, מגדר היועץ המועסק במוסדות תואם את מגדר המוסד, כך שייתכן והפער בין נוכחות היועצים במוסדות לבנים ולבנות נובע מהקושי שבהעסקת יועצות חינוכיות במוסדות לבנים, או איתור יועצים חינוכיים שהם גברים.

קיימים גם הבדלים בין מוסדות על פי הכרת משרד החינוך – כשב-90% מהמוסדות בעלי הכרה רשמית ישנם יועצים לעומת 50% ממוסדות הפטור בלבד. במוסדות הפטור, יש עדות לכך שבעלי תפקידים נוספים (בעיקר המנהל עצמו ורכזת שילוב) ממלאים חלק ממשיות היועץ.

היקף המשרה של היועצים משתנה בין מוסדות שנים, אך ברובם היקף זה אינו מלא ורק ב-15% מהמוסדות מועסק יועץ במשרה מלאה. בממוצע, היקף המשרה בו מועסק יועץ חינוכי במוסדות הוא 55% משרה. בבתי ספר קטנים יותר ההיקף הממוצע מעט קטן יותר (48%) ובבתי ספר גדולים – מעט



גדול יותר (64%). על פי דיווח המנהלים, כל יועץ מקדיש בממוצע כ-20% מזמנו לייעוץ פרטני לתלמידים, וכ-35% נוספים לעבודה פרטנית נלווית, הכוללת ייעוץ להורי התלמידים, תיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים ומילוי טפסים וטיפול בצרכי בירוקרטיה. יתר זמנו של היועץ מוקדש לייעוץ למורים וריכוז תכניות מיוחדות וכן ללימוד שיעורים בתחומי הייעוץ (בהם כישורי חיים).

ברוב המקרים, היועצים החינוכיים נתפסים על ידי המנהלים כחלק אינטגרלי ומשמעותי בצוות המוסד: 76% מהמוסדות היועצים משתתפים ברוב או כל ישיבות הצוות, וב-74% הם נתפסים על ידי המנהלים כחלק מן הצוות המוביל.

על אף שברוב המוסדות פועלים יועצים חינוכיים, 84% מהמנהלים דיווחו כי קיים מחסור בשעות ייעוץ במוסד החינוכי. כלומר, גם במוסדות בהם ישנם יועצים, המנהלים היו מעוניינים בהרחבת עבודתם או בהגדלת אחוזי משרתם של היועצים, המועסקים ברובם באופן חלקי. האופן בו היו המנהלים מנצלים שעות ייעוץ נוספות במידה והיו מקבלים כאלו הוא בעיקר לצורך ייעוץ פרטני להורים, למורים ולתלמידים.

ב-64% מהמוסדות פועלים פסיכולוגים חינוכיים, זאת על אף שב-94% מהישובים קיים שפ"ח ביישוב בו מצוי המוסד. בשונה מן היועצים החינוכיים, פסיכולוגים חינוכיים פועלים ב-71% מהמוסדות לבנים ורק ב-48% מהמוסדות לבנות. ביותר ממחצית המקרים קיימת התאמה בין מגדר הפסיכולוג למוסד, אם כי קיימים יותר מקרים יוצאי דופן בהשוואה ליועצים החינוכיים, כך שישנן מספר פסיכולוגיות אשר פועלות במוסדות לבנים וכמה פסיכולוגים הפועלים במוסדות לבנות.

בממוצע, בכל מוסד בו פועל פסיכולוג חינוכי, הוא מקדיש למוסד 5 שעות שבועיות בלבד. במוסדות קטנים, בהם לומדים 250 תלמידים או פחות, מספר השעות השבועיות הממוצע קטן יותר (3.75) ואילו במוסדות גדולים, בהם לומדים למעלה מ-250 תלמידים, מספר זה מעט גדול יותר (5.9 שעות שבועיות בממוצע). שעות אלו מנוצלות בעיקר לצורך עריכת הערכות ואבחונים פסיכולוגיים, התערבויות בוועדות השמה וועדות שילוב, ומתן ייעוץ והדרכה לצוות החינוכי.

בכל הקשור להתאמה בין הפסיכולוג החינוכי לרוח המוסד, רק כ-40% מהמנהלים דיווחו כי קיימת התאמה שכזו במידה רבה או רבה מאוד, בעוד בכ-30% מהמקרים הם דיווחו שההתאמה מועטה, וב-30% - בינונית. יתכן והמקרים בהם ההתאמה לא משביעת רצון קשורה בין היתר גם לאי ההתאמה במגדר הפסיכולוגים, אך קרוב לוודאי שהיא קשורה בגורמים תרבותיים רחבים נוספים.

במרבית המוסדות, פסיכולוגים חינוכיים ממעטים להשתתף בישיבות צוות, ככל הנראה בשל הגדרת תפקיד שאינה דורשת או מאפשרת זאת ומספר השעות המצומצם העומד לרשותם בכל מוסד. את שיתוף הפעולה של המנהל עצמו עם הפסיכולוג החינוכי דירגו המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה.

מבין המוסדות בהם פועלים פסיכולוגים, ב-80% פועל גם יועץ חינוכי. שיתוף הפעולה בין שני בעלי התפקידים עצמם דורג על ידי המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה. השוואה בין תרומת שני בעלי התפקידים לתפקוד התקין של המוסד, וכן בין מידת שיתוף הפעולה שלהם עם הצוות החינוכי בו העלתה



שהיועץ נתפס על ידי המנהל כבעל תרומה רבה יותר למוסד וכך גם שיתוף הפעולה שלו עם הצוות נתפסה כטובה יותר. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ההבדלים בשעות בהם נוכח כל אחד מבעל התפקידים במוסד, בנוכחותם בישיבות הצוות, עם נתוני אי ההתאמה בין הפסיכולוג לרוח המוסד, וכן עם הבדלים אינהרנטיים בהגדרות התפקיד של היועץ והפסיכולוג.

במעל למחצית בתי הספר, המנהלים דיווחו כי קיימים בעלי תפקידים נוספים המבצעים בפועל חלק ממשמיותיהם של היועצים או הפסיכולוג/ית החינוכית. בחתך כלל מדגמי, בעלי תפקידים אלו לא היו נפוצים יותר במוסדות בהם לא פועלים יועצים ו/או פסיכולוגים, אם כי כאמור, כן נמצא כי במוסדות פטור, בהם יש פחות יועצים חינוכיים, הם נפוצים יותר (יש לציין כי מאפייני המדגם מקשים על איתור מגמות נוספות המבחינות בין סוגי מוסדות שונים בהקשר זה). בעלי תפקידים אלו היו, על פי רוב, רכזת השילוב, המנהל עצמו, עו"ס או מטפל אחר, מורת שילוב או מפקח. המשמיות העיקריות אותן נוטלים בעלי תפקידים אלו בתחום הרגשי-רווחתי הן ייעוץ וסיוע לתלמידים מתקשים ותיאום העובדה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים.

מעבר לכל בעלי התפקידים שתוארו, המנהלים נשאלו לגבי הגורמים העוסקים במתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים עמם מצוי המוסד בקשר. עלה כי הגורמים העיקריים עמם המוסד מקיים קשרים הם קצין ביקור סדיר ושירותי הרווחה. רק 3% מהמנהלים דיווחו על קשר עם שירותי בריאות הנפש, וכ-14% מהמנהלים דיווחו כי המוסד לא מצוי בקשר עם אף אחד מהגורמים.

77% מהמנהלים דיווחו שבשנתיים האחרונות התקיימו במוסד הכשרות והשתלמויות בנושא הרגשי-רווחתי לצוות החינוכי במוסד. הכשרות אלו עסקו בעיקר במוגנות (הכשרות סביבה בטוחה של קרן ידידות טורונטו) ובנשירה או בנער בסיכון. הכשרות והשתלמויות נוספות עסקו במגוון רחב נושאים: סמכות, אלימות, גיל ההתבגרות, פיתוח שיח רגשי ועוד. ההכשרות שאינן קשורות לידידות טורונטו הועברו בעיקר על ידי היועץ, הפסיכולוג או מרצה חינוכי. המידה בה הקנו הכשרות אלו ידע וכלים בתחום הרגשי-רווחתי לצוות דורגה על ידי המנהלים בציון בינוני בלבד, והמנהלים העידו על כך שלצוות חסרים כלים וידע בתחום, בפרט בכל הקשור לצרכים הרגשיים של התלמידים ולזיהוי ואבחון קשיים.

39% מהמנהלים דיווחו שפועלות במוסד תוכניות בתחום הרגשי המופעלות על ידי גורמים חיצוניים, נוסף על התוכניות המופעלות על ידי קרן ידידות טורונטו. תוכניות אלו מתמקדות בעיקר במתן סיוע רגשי לתלמידים (טיפול רגשי, תרפיה באומנות, פסיכודרמה וכו'). התוכניות מגוונות ומועברות על ידי גורמים רבים – בראשם הרשות המקומית ועמותות שונות מן המגזר השלישי. תרומת התוכניות לחיזוק התחום הרגשי-רווחתי בקרב תלמידי המוסד החינוכי דורגה על ידי המנהלים בציון ממוצע בינוני-גבוה.

הקשיים העיקריים עמם מתמודדים התלמידים, לתפיסת המנהלים, הם מצב סוציאקונומי נמוך, היעדר סמכות הורית, וקשיים הנובעים מפער לימודי ניכר. ניתוח הבדלים בין אוכלוסיות העלה כי תלמידים ממוסדות מוכרים שאינם רשמיים מתמודדים יותר מאחרים עם מספר קשיים הקשורים ברקע המשפחתי שלהם: רקע סוציאקונומי נמוך, הגעה ממשפחות בעלות רקע שונה משאר התלמידים וגירושין או פטירה של אחד ההורים. בדומה, גם בנות מתמודדות יותר מבנים עם קשיים על רקע משפחתי (רקע משפחתי שונה, גירושין או פטירה ומחלות נפשיות או פיזיות במשפחה).



באשר לאיתורם של התלמידים המתמודדים עם קשיים, המנהלים העריכו כי מדי שנה כ-11% מהתלמידים הלומדים במוסד מזהים במוסד מזהים כמצויים במצוקה רגשית או בסיכון, אך המנהלים מעריכים כי רק למחצית מתוכם (כ-6%) מצליח המוסד לתת מענה וליווי. כלומר, על פי אומדן המנהלים, כמחצית מן התלמידים המזהים כמצויים במצוקה או בסיכון אינם מקבלים מענה. נמצא כי למרות שמספר התלמידים המזהים במוסדות לבנים ולבנות הוא דומה, במוסדות לבנות אחוז התלמידות להן ניתן מענה גבוה בהרבה ממוסדות לבנים, כך שלמעשה לכשלושה רבעים מהתלמידות ניתן מענה, לעומת כרבע מן התלמידים בלבד.

77% מהמנהלים דיווחו כי במוסדות החינוך מתקיימות פעולות יזומות לאיתור תלמידים במצוקה, הכוללות בעיקר מיפוי כיתתי אקטיבי, המתבצע באמצעות מילוי דוחות, עריכת תצפיות מילוי שאלונים וכיוב', וכן באמצעות דיונים בנושא בישיבות הצוות. מיומנות המחנכים באיתור תלמידים במצוקה דורגה על ידי המנהלים כבינונית, והכלים העומדים לרשותם לצורך כך שם בעיקר התייעצויות עם המנהל עצמו, עם היועץ, ובשיחות נמוכה יותר – גם עם הפסיכולוג.

על פי דיווחי המנהלים, לאחר שתלמיד במצוקה הופנה לגורם מטפל, ברוב המקרים מתבצע מעקב אחר קבלת הטיפול, על ידי קיום שיחות עם התלמיד, ההורים ואף הגורם המטפל. בדרך כלל מי שמבצע את המעקב הוא היועץ, המנהל, או מחנך הכיתה. אנשי הצוות שזיהו וטיפלו במקרה מקבלים כ-70% מהמקרים ליווי המתבצע באמצעות ייעוץ פרטני של היועץ או שיחות עם המנהל.

בקרב למחצית מהמוסדות מתקיימות פעילויות עם ההורים בנושא הרגשי-רווחתי. הפעילויות מועברות על ידי היועץ, המנהל, המחנך או על ידי גורמים חיצוניים. הפעילויות עוסקות בעיקר בסמכות הורית, בהתאמה לכך שהיעדר סמכות הורים מהווה את אחד מהקשיים המרכזיים עמם מתמודדים התלמידים. בנוסף, המנהלים דיווחו כי הם מקיימים שיחות עם ההורים בנושאים אישיים, רגשיים וחברתיים, בתדירות שהיא משתנה ותלויה במנהל האינדיווידואלי: כשליש מהמנהלים עורכים שיחות כאלו כמה פעמים בשבוע, ואחרים – כמה פעמים בשנה.

האתגרים המקשים על המוסד החינוכי לספק מענה ראוי לתלמידים הם, על פי המנהלים, בעיקר מחסור בשעות של כוח אדם מקצועי וקושי בהשגת שיתוף פעולה עם ההורים. לעומתם, חשיבות השמירה על מעמד ושם המוסד בקהילה אינה מהווה אתגר משמעותי. מוסדות המוכש"ר ציינו בהקשר זה יותר ממוסדות אחרים גם את הקושי בשיתוף פעולה של התלמידים עצמם.

האתגרים הבולטים הכרוכים בהשגת שיתוף הפעולה עם ההורים אותם ציינו המנהלים הם קושי בהכרה בצורך של הילד, רצון של ההורים לשמור על פרטיות וחוסר זמינות של ההורים. מנהלי ממוסדות בעלי מדד טיפוח נמוך דיווחו יותר ממנהלים אחרים על קושי כלכלי של ההורים כגורם נוסף המהווה אתגר בהשגת שיתוף פעולה.

לסיכום נשאלו המנהלים באיזו מידה המענה הקיים במוסד החינוכי כיום בתחום הרגשי-רווחתי עונה על צורכי התלמידים. הם דירגו מענה זה במוצע בינוני-נמוך בלבד (2.9 מתוך 5). זאת, על אף שהנושא הוא בעל חשיבות גבוהה בעיניהם, ורובם, על פי דיווחיהם, מקדישים שעות ניהול רבות לטיפול אישי



בנושא. חלק מההסבר באשר לפער בין המענה הניתן לחשיבות הנושא נעוץ בצורך במחסור הקיים בשעות ייעוץ במוסדות וחלקו בכך שרוב המנהלים הצביעו על מחסור משמעותי במשאבים לסבסוד טיפולים רגשיים ואבחונים לתלמידים, וכן במחסור הכשרות בתחום הרגשי-רווחתי לצוות החינוכי ומחסור בהדרכות הורים.

בנוסף, יש להתחשב בכך שיתכן וקיימת הטיה בנתונים, בשל התקופה בה הועבר השאלון שאינה מהווה תקופה מייצגת לעתות שגרה, וכן בשל כך שלא מן הנמנע שמנהלים שהתחום הרגשי-רווחתי קרוב לליבם, אשר משתייכים לרשת המייחסת לנושא חשיבות, כמו גם מנהלים בעלי גישה נוחה יותר לאינטרנט, הם אלו אשר מילאו את השאלון באחוזים גבוהים יותר. כך, יתכן והתחום הרגשי-רווחתי מקבל פחות התייחסות או מענה במוסדות אחרים הפועלים עם הקרן, ומומלץ להמשיך ולבחון את הנושא.

רשימה ביבליוגרפית

אבוחצירה, א'. ובארט, ע'. (2018). מניעים וחסמים בירוקרטיים בהקמת מערך הייעוץ לגיל הרך במחוז החרדי: חקר-מקרה. בתוך ע' בארט (עורכת), **מחקרים על הפיקוח במחוז החרדי של משרד החינוך: בין רשויות, רשתות והציבוריות החרדית** (עמ' 21-48). ירושלים: מכון ירושלים למחקרי מדיניות והמחוז החרדי של משרד החינוך.

אופלטקה, י'. (2017). **דמות המורה החרדי לבנים בעיניהם של בוגרי מערכת החינוך החרדית ודרכי הוראתו בכיתה. עיונים במנהל ובארגון החינוך**, 35, 91-121.

אשכנזי, י', אנג'ל, מ' וטופילסקי, ט'. (2014). **שירותים פסיכולוגיים בבתי ספר יסודיים בשגרה ובחירום. ירושלים: מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.**

בן רבי, ד', רותם, ר', קונסטנטינוב, ו', ונבות מ'. (2014). **מיפוי דרכי פעולה לקידום התלמידים המתקשים בבתי הספר היסודיים של רשת 'מעין החינוך התורני'.** ירושלים: מאירס, ג'וינט ומכון ברוקדייל.

וייסבלאי, א'. (2010). **סוגיות בנושא מיצוי זכויותיהם של ילדים ובני נוער במגזר הערבי ובמגזר החרדי.** ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

וייסבלאי, א'. (2019). **טיפול הרשויות בנוער חרדי בסיכון ובסכנת נשירה ממערכת החינוך.** ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

יוגב, י'. ואסף, א'. (2002). **דילמות ערכיות בעבודתו של עובד קידום נוער וצעירים במגזר החרדי.** מניתוק לשילוב, 11.

להב, ח'. (2004). **תהליכים ותמורות במאפייני סיכון וניתוק של נוער מתבגר "דתי חרדי" המטופל במסגרת היחידות לקידום נוער.** מניתוק לשילוב, 13.

מור, פ'. ולוריא, א'. (2012). **ללמוד וללמד, בין ידע אוניברסלי לערכי הקהילה החרדית - בשירות צמיחתם של תלמידים הפגיעים לסיכון.** עט השדה, כתב העת של אשלים, 8, 47-62.

עובדיה, ת'. (2015). **בין "גוף ראשון" ל"גוף שלישי": דו-ערכיות משולשת של נערות חרדיות בסיכון.** דברים, 8, 239-260.

צור מגיד, נ'. (2002). **דפוסי אינטראקציה בין יועצות חינוכיות ופסיכולוגים חינוכיים - קשר למאפיינים אישיים, ארגוניים ואישיותיים** [חיבור לשם קבלת תואר שני במגמה לייעוץ חינוכי, בית ספר לחינוך]. אוניברסיטת תל אביב.



קורקוס, א'. וקורקוס, ע'. (2016). **עמדות היועצת החינוכית כלפי שילוב תלמידים בעלי צרכים מיוחדים, ותפיסתה את ביצוע הליכי הצדק הפרוצדורלי בבית הספר, במסגרות חינוך בחברה החרדית בישראל. הייעוץ החינוכי, י"ט, 256-270.**

רותם, ר'. ובן-רבי, ד'. (2016). **פיתוח מקצועי בתכנית 'אליך': שינויים בהתמודדותן של יועצות ומורות בבתי ספר חרדיים עם תלמידות בסיכון.** ירושלים: מכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל.

שפיגל, א'. (2011). **"ותלמוד תורה כנגד כולם"- חינוך חרדי לבנים בירושלים.** ירושלים: מכון ירושלים לחקר ישראל.



נספח א' – שאלון המנהלים

שאלון מיפוי מערך התמיכה הרגשי-רווחתי של תלמידים/ות במוסדות חינוך

1. מידע על המוסד החינוכי

1. שם המוסד החינוכי: _____
2. רשת החינוך אליה משתייך המוסד החינוכי: _____
3. מספר כולל של תלמידים במוסד החינוכי: _____
4. מספר הכיתות במוסד החינוכי: _____
 - א'-ר': _____
 - ז'-ט': _____
 - יו'-י"ב: _____
5. הכרה ופיקוח ממשלתי: מוכר שאינו רשמי/פטור/ממ"ד/ממלכתי חרדי/אחר

2. קשר עם גורמי טיפול וייעוץ

1. היועצ/ת החינוכית

- האם במוסד החינוכי מועסק/ת יועצ/ת חינוכית? כן/לא
- אם כן-כמה יועצים/ות במוסד החינוכי? _____
(כל אחת מהשאלות הבאות נפתחת על כל אחד מהיועצים/ות בנפרד)
- מגדר היועצ/ת החינוכית: גבר/אישה
- באיזה אחוז משרה מועסק/ת היועצ/ת החינוכית/ת הנ"ל? 1-100%
- מתוך משרתו/משרתה, כמה שעות שבועיות מוגדרות לייעוץ? _____ וכמה שעות להוראות מקצוע בכיתות (לא כולל כישורי חיים) _____?
- כמה שעות שבועיות מתוך משרתו/משרתה של היועצ/ת מוקדשות לכל אחד מהתחומים הבאים?
 - לימוד תחומי יעוץ (כגון כישורי חיים)
 - ייעוץ פרטני לתלמידים
 - ייעוץ פרטני להורים
 - ייעוץ פרטני למורים
 - ריכוז תוכניות מיוחדות במוסד החינוכי
 - השתתפות בוועדות השמה וועדות שילוב
 - מילוי טפסים וטיפול בצרכים בירוקרטיים
 - ייעוץ והדרכה לצוות המוסד החינוכי בכל הנוגע לזיהוי אותות מצוקה
 - תיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים



○ אחר, פרט: _____

- מתוך כלל ישיבות הצוות המתקיימות במוסד החינוכי, בכמה משותפת/ת היועצ/ת החינוכית? בכולן/ברובן/בחלקן/במיעוטן/באף אחת
- באיזו מידה היועצ/ת החינוכית/ת מהווה חלק מהצוות המוביל של המוסד החינוכי? 1-5
- באיזו מידה היועצ/ת החינוכית/ת חיונית לתפקוד תקין של המוסד החינוכי? 1-5
- כיצד היית מדרג/ת את מידת שיתוף הפעולה בין היועצ/ת החינוכית/ת לצוות המוסד החינוכי?
1-5

2. הפסיכולוג/ית החינוכית/ת

- האם קיים שפ"ח בעיר/מועצה/יישוב של המוסד החינוכי? כן/לא/לא יודעת
- האם במוסד החינוכי פועל פסיכולוג/ית חינוכית/ת מטעם השפ"ח? כן/לא
במידה וכן
- מגדר הפסיכולוג/ית החינוכית/ת: אישה/גבר
- כמה שעות שבועיות מוקצות לו/לה במוסד החינוכי? _____
- באיזו מידה הפסיכולוג/ית החינוכית/ת תואמת את רוח המוסד החינוכי מבחינה דתית? 1-5
5
- במה עוסק/ת הפסיכולוג/ית החינוכית/ת בשעותיו/ה במוסד החינוכי? בחירה מרובה
 - ☐ התערבויות פסיכולוגיות טיפוליות פרטניות
 - ☐ מתן הערכות ואבחונים פסיכולוגיים
 - ☐ התערבות וטיפול בסוגיות כיתתיות בנוגע לדינמיקה הקבוצתית
 - ☐ ייעוץ והדרכה של הצוות החינוכי
 - ☐ השתתפות בוועדות השמה וועדות שילוב
 - ☐ ייעוץ והדרכת הורים
 - ☐ התערבויות במצבי לחץ ומשבר
 - ☐ אחר, פרט: _____
- מתוך כלל ישיבות הצוות המתקיימות במוסד החינוכי, בכמה משותפת/ת הפסיכולוג/ית החינוכית? בכולן/ברובן/בחלקן/במיעוטן/באף אחת
- כיצד היית מדרג/ת את מידת שיתוף הפעולה בינך לבין הפסיכולוג/ית החינוכית/ת? 1-5
- כיצד היית מדרג/ת את מידת שיתוף הפעולה בין הפסיכולוג/ית החינוכית/ת לצוות המוסד החינוכי? 1-5
- באיזו מידה הפסיכולוג/ית החינוכית/ת חיונית לתפקוד תקין של המוסד החינוכי? 1-5
במידה ויש גם פסיכולוג/ית וגם יועצ/ת תיפתח השאלה הבאה:



- כיצד היית מדרג/ת את מידת שיתוף הפעולה בין היועצ/ים החינוכיים לבין הפסיכולוג/ית החינוכית? 1-5

3. בעלי תפקיד נוספים

- האם במוסד החינוכי יש בעלי תפקיד נוספים המבצעים בפועל חלק ממשימותיהם של היועצ/ת או הפסיכולוג/ית החינוכית? כן/לא במידה וכן

- מה תפקידם במוסד החינוכי? _____

- באילו תחומים הם לוקחים חלק? בחירה מרובה

☐ ייעוץ וסיוע לתלמידים עם קשיים אישיים ו/או חברתיים

☐ לימוד תחומי יעוץ (כגון כישורי חיים)

☐ ייעוץ והדרכת הורים

☐ ייעוץ והדרכה לצוות המוסד החינוכי בכל הנוגע לזיהוי אותות מצוקה

☐ תיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים

☐ התערבויות במצבי לחץ ומשבר

☐ אחר, פרט: _____

4. עם מי מהגורמים הבאים נמצא המוסד החינוכי בקשר, בנוגע לצורכי מתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים [בחירה מרובה]: קצין ביקור סדיר, שירותי רווחה, קופות החולים, שירותי בריאות הנפש במשרד הבריאות, שירותים נוספים במשרד הבריאות, אף אחד מהם.

3. הכשרות בתחום הרגשי-רווחתי

1. האם הועברו הכשרות והשתלמויות בשנתיים האחרונות (התשע"ט, התש"פ) לצוות המוסד

החינוכי בנושא הרגשי-רווחתי (לדוגמא, זיהוי מצוקה רגשית, זיהוי נפגעת מינית, חיזוק

הקשר הרגשי עם התלמידים וכו')? כן/לא

במידה וכן,

2. אילו? _____

3. מטעם מי הועברו/מועברות? _____

4. באיזו מידה סיפקו ההכשרות כלים וידע בתחום הרגשי-רווחתי לצוות המוסד החינוכי? 1-5

5. האם יש כלים וידע נוספים החסרים לצוות המוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי? כן/לא,

אילו? _____

4. תוכניות בתחום הרגשי-רווחתי מופעלות על ידי גורמים חיצוניים



1. מלבד תוכניות המופעלות על ידי קרן ידידות טורונטו, כמה תוכניות חיצוניות נוספות פועלות בשנתיים האחרונות (התשע"ט, התש"פ) במוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי? 0-5 לכל אחת מהתוכניות נפתחו השאלות הבאות:

- שם התוכנית _____
- מוקד התוכנית _____
- אילו כיתות השתתפו בתוכנית בשנתיים האחרונות? _____
- אילו גורמים חיצוניים מעורבים בהפעלת התוכנית? מענה מרובה

☐ מגזר שלישי

☐ רשות מקומית

☐ הרשת

☐ המחוז החרדי

☐ אגף אחר במשרד החינוך

☐ אחר, פרט _____

2. באיזו מידה תרמה התוכנית בפועל לחיזוק התחום הרגשי-רווחתי בקרב תלמידי המוסד החינוכי? 1-5

5. איתור תלמידים במצוקה

1. מהם הקשיים עימם מתמודדים תלמידי המוסד החינוכי? בחירה מרובה

☐ משפחות במצב סוציו אקונומי נמוך

☐ תפקוד משפחתי לקוי על רקע מחלות פיזיות/נפשיות במשפחה

☐ משפחות בעלות רקע שונה משאר התלמידים

☐ היעדר סמכות הורית

☐ אלימות במשפחה

☐ גירושין או פטירה של אחד ההורים

☐ פגיעה פיזית

☐ פגיעה מינית

☐ פער לימודי ניכר

☐ לקויות למידה

☐ בעיות נפשיות (דכאון, חרדה, הפרעות אכילה וכו')

☐ אחר, פרט: _____

2. להערכתך, כמה תלמידים המצויים במצוקה רגשית או בסיכון מזהים מדי שנה? _____

3. מתוכם, לכמה תלמידים בממוצע אתם מצליחים לתת מענה וליווי מדי שנה? _____



4. האם מתקיימות פעולות יזומות במוסד החינוכי לאיתור תלמידים הזקוקים למענה רגשי?
כן/לא. אם כן, פרט: _____
5. באיזו מידה המחנכים מיומנים בזיהוי מצוקות רגשיות/ מצבי סיכון של תלמידים? 1-5
6. באיזו מידה המורים המקצועיים מיומנים בזיהוי מצוקות רגשיות/ מצבי סיכון של תלמידים?
1-5
7. מהם הכלים העומדים לרשות הצוות החינוכי לאיתור וזיהוי המצוקה הרגשית/מצבי סיכון
(בחירה מרובה)? (התייעצות עם היועצ/ת החינוכית, התייעצות עם הפסיכולוג/ית החינוכית, התייעצות עם המנהל/ת, הנחיות מטעם בית הספר, הנחיות מטעם משרד החינוך, תוכניות חוץ בית-ספריות (רשות מקומית, עמותה, רשת וכו'), אחר)
8. לאחר זיהוי המצוקה הרגשית, במידה ומתבצעת הפנייה לגורם טיפולי, באילו מקרים מתבצע המשך מעקב אחר קבלת הטיפול? תמיד/ברוב המקרים/בחלק מהמקרים/במקרים ספורים/בדרך כלל לא מתבצע
9. באיזו מידה כל אחד מבעלי התפקידים הבאים אחראית/על מעקב המשך הטיפול בתלמיד/ה שאותר/ה? 1-5
- היועצ/ת החינוכית
 - הפסיכולוג/ית החינוכית
 - המחנכת
 - מורה מקצועית
 - מנהל/ת המוסד החינוכי
 - אחר, פרט: _____
10. כיצד מתבצע המעקב? בחירה מרובה
- ☐ שיחות עם התלמיד/ה
 - ☐ שיחות עם ההורים
 - ☐ שיחות עם הגורם המטפל
 - ☐ אחר, פרט: _____
11. לאחר זיהוי המצוקה רגשית, איזה ליווי מקבל/ים איש/אנשי הצוות המטפל/ים במקרה?
בחירה מרובה
- ☐ ייעוץ פרטני וליווי של היועצ/ת החינוכית
 - ☐ ייעוץ פרטני וליווי של הפסיכולוג/ית החינוכית
 - ☐ שיחות עם מנהל/ת המוסד החינוכי
 - ☐ הצוות מתמודד ללא ליווי נוסף
 - ☐ אחר, פרט: _____



6. אתגרים במתן מענה רגשי לתלמידים

1. מהם האתגרים במתן מענה רגשי-רווחתי לתלמידים במצוקה במוסד החינוכי? בחירה מרובה

- ☐ כח אדם מקצועי שאינו מתאים לרוח המוסד החינוכי
- ☐ מחסור בשעות כח אדם מקצועי
- ☐ קושי של המורים באיתור וזיהוי הצורך הרגשי-רווחתי
- ☐ חשיבות השמירה על מעמדו של המוסד החינוכי בקהילה
- ☐ קושי בהשגת שיתוף פעולה עם ההורים
- ☐ חוסר בשיתוף פעולה של התלמידים
- ☐ חוסר היכרות עם המענים החיצוניים האפשריים
- ☐ סירוב או אי טיפול של גורמים חיצוניים לאחר הגשת בקשה
- ☐ היעדר תמיכה של הרשות המקומית
- ☐ אחר, פרט: _____

2. להערכתך, כיום, איזה אחוז מהתלמידים זקוק למענה בתחום הרגשי-רווחתי ואינו מקבל

אותו? 1-100%

7. קשר עם הורים

1. האם מתקיימות פעילויות בית-ספריות עם ההורים בנושא הרגשי-רווחתי? כן/לא.

במידה וכן

- מי מעביר אותן? בחירה מרובה: יועצת/חינוכית/פסיכולוגית/חינוכית/מחנכת/מורה מקצועית/רכזת/השכבה/מנהל/ת המוסד החינוכי/גורם חיצוני/אחר, פרט: _____
- באיזה נושא התמקדו? _____

2. מהי תדירות השיחות שאת/ה מקיימת עם ההורים בנושאים אישיים, רגשיים וחברתיים:

פעם ביום/ כמה פעמים בשבוע/כמה פעמים בחודש/מקרים ספורים בשנה.

3. מהם האתגרים בעבודה מול ההורים בנושא הרגשי-רווחתי: בחירה מרובה

- ☐ חוסר זמינות של ההורים
- ☐ התנגדות לשיתוף פעולה
- ☐ תפיסות שונות מרוח המוסד החינוכי
- ☐ קושי בהכרה בצורך של הילד/ה במענה רגשי-רווחתי
- ☐ רצון של ההורים לשמירה על פרטיות
- ☐ אחר, פרט: _____

8. התייחסות מסכמת ומבט לעתיד



1. באיזו מידה המענה הקיים במוסד החינוכי בתחום הרגשי-רווחתי עונה על צורכי התלמידים?
1-5
2. באיזו מידה נושא רווחתם הרגשית של התלמידים במוסד החינוכי הוא בעל חשיבות רבה בעיניך, ביחס לשאר הנושאים שבאחריותך כמנהל/ת? 1-5
3. מתוך כלל שעות הניהול, כמה שעות שבועיות בממוצע את/ה מקדיש/ה לנושא הרגשי-רווחתי של התלמידים במוסד החינוכי? 0-2, 3-5, 6-10, 11-20
4. האם ישנו מחסור בשעות ייעוץ במוסד החינוכי? כן/לא
5. כיצד היית מעוניינת/לנצל שעות ייעוץ נוספות במידה והיית מקבלת/אותן? ניתן לבחור עד 5 אפשרויות, יש לכתוב בריבוע את המספר (1 עד 5, כש-1 זה התחום בו היית הכי מעוניינת) :
 - ☐ הוראת תחומי יעוץ בכיתות (כגון כישורי חיים)
 - ☐ ייעוץ פרטני לתלמידים
 - ☐ ייעוץ פרטני להורים
 - ☐ ייעוץ למורים
 - ☐ ריכוז תוכניות מיוחדות במוסד החינוכי
 - ☐ השתתפות בוועדות השמה וועדות שילוב
 - ☐ מילוי טפסים וטיפול בצרכים ברוקרטיים
 - ☐ ייעוץ והדרכה לצוות המוסד החינוכי בכל הנוגע לזיהוי אותות מצוקה
 - ☐ תיאום העבודה עם שירותים וגורמי טיפול נוספים
 - ☐ אחר, פרט : _____
6. מה חסר כיום במוסד החינוכי התחום הרגשי-רווחתי? בחירה מרובה
 - ☐ הכשרות בנושא לצוות
 - ☐ סבסוד טיפולים רגשיים לתלמידים
 - ☐ סבסוד אבחונים
 - ☐ שיעורי כישורי חיים
 - ☐ חוגים לכלל התלמידים במוסד
 - ☐ הדרכת הורים
 - ☐ שעות נוספות של פסיכולוג/ית חינוכי/ת
 - ☐ אחר, פרט : _____

9. פרטי רקע

1. מגדר : זכר / נקבה



2. גיל: 35 ומטה, 36-50, 51-64, 65 ומעלה
3. שנות ותק בניהול: 1-50 (בחירה)
4. שנות ותק בהוראה לפני תחילת העבודה כמנהל: 0-50

10. הערות נוספות

תודה רבה על שיתוף הפעולה!



מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות

מכון הנרייטה סאלד - המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות
רחוב קולומביה 9, ירושלים 9658326, טלפון : 02-6494444
szold@szold.org.il www.szold.org.il